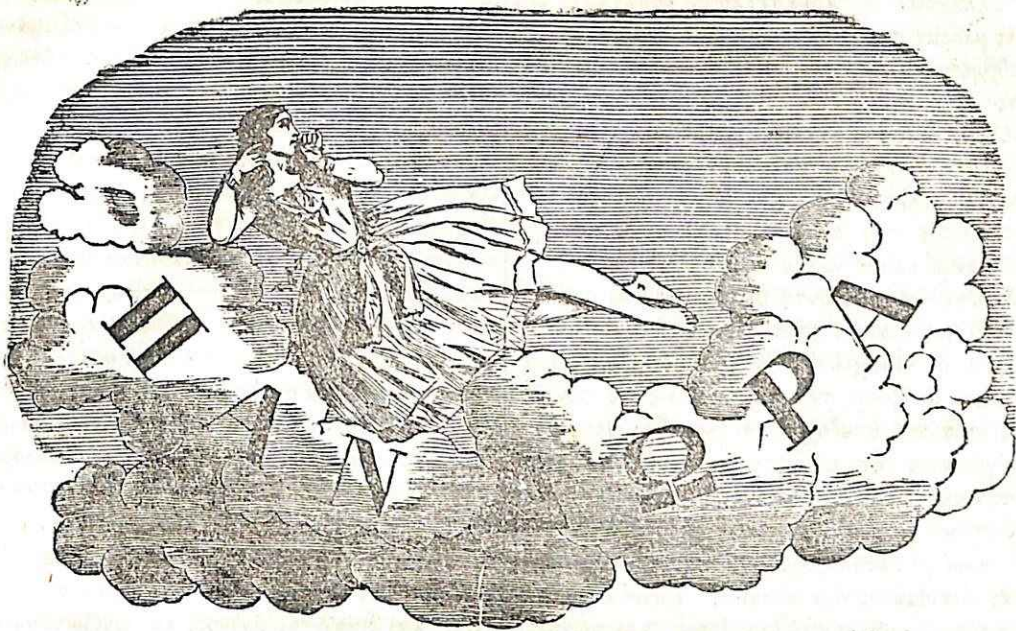

1. ΦΕΒΡΟΥΑΡΙ. 1853.

ΤΟΜΟΣ Γ'.

ΦΥΛΛ. 69.

ΣΑΛΒΑΤΟΡ ΡΟΖΑΣ. (*)

(Εκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

—ο—

Ἐκ τῶν κατὰ τὰ περίεξ τῆς Νεαπόλεως ἐκδρομῶν μου, ἐνθυμοῦμαι πρὸ πάντων εὐχαρίστως τὴν εἰς τὸ χωρίον τῆς Ἀγίας Ἀγάθης, τὸ ἐπικαλούμενον Γότι. Ἡ ἐπίσκεψίς μου ὑπῆρξεν ὅλως τυχαία, διότι, συντριφέντος τοῦ ἄξονος ἐνὸς τῶν τροχῶν, εἶχομεν πέσει εἰς τέναγος. Ἐνῶ δὲ ἐζητοῦμέν τινα διὰ νὰ μᾶς δείξῃ ξενοδοχεῖον ὅπου νὰ στεγνώσωμεν τὰ ἐνδύματά μας, καὶ μάλιστα τὰ τοῦ συνοδοιπόρου μου Ἰαδίνου βραχέντος μᾶλλον ἐμοῦ, ἶδον μικρὸν τινα λαζαρόνον δώδεκα ἢ δεκατριῶν ἐτῶν, οὐλότριχα, ἡλιόκαυστον, καὶ φέροντα ῥάκη ὅποια θὰ εἰζήλευε καὶ αὐτὸς ὁ Μουρίλλος.

Ἐρωτήσας αὐτὸν περὶ ξενοδοχείου, ἐνῶ ὁ συνοδοιπόρος μου τὸν παρηγόηλει ὁμιλῶν φιλοσχωμμόνως περὶ τοῦ ἐνδύματός του, ἔμαθον ὅτι ὠραιότατον ἦτο τὸ τῆς Ἀγίας Ἀγάθης, δηλαδή, φρικτὸς τις κλεπτο-

τοπος ὑπερτερῶν ἐπὶ ἀκαθαρσίᾳ ὅλας τὰς Ἰταλικὰς λοκάρδας.

Κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἰαδίνου ἤναψαν μεγάλην πυρὰν διὰ νὰ στεγνώσῃ τὰ ἱμάτιά του. Ἐγὼ δὲ λαβὼν κατ' ἰδίαν τὸν χωρικόν, τὸν ἠρώτησα ἐὰν δὲ ἦτο δυνατόν νὰ εὔρῃ διὰ τὸν φίλον μου ζωγράφον καὶ δι' ἐμὲ κατάλυμα καλῆτερον. Μόλις ὁ νέος λαζαρόνος ἤκουσεν ὅτι ὁ σύντροφός μου ἦτο ζωγράφος, καὶ ὑποθέσας βέβαια ὅτι καὶ ἐγὼ θὰ ἦμην καλλιτέχνης, ἀνέκραξεν ὅτι δύναται νὰ μᾶς παρουσιάσῃ εἰς τὸν πάππον του, ὄντα ἐπίσης ζωγράφον, καὶ μάλιστα εἰς τὰς τρεῖς εἰκόνας του, ἢ μᾶλλον τρία θαύματα, τὰς ὁποίας ὅμως ἠγνώνει ἐὰν ὁ γέρονθ θὰ συγκατένευε νὰ μᾶς δείξῃ, διότι ἐφοβείτο μὴ τὰς θαυμάσιων ἢ μὴ ζητήσῃ τις νὰ τὰς ἀγοράσῃ. Ἀλλὰ μετὰ μικρὰν σκέψιν ἐπρόσθεσεν, ὅτι προτιμότερον ἦτο ν' ἀφίσω τὸν σύντροφόν μου, ἐπεὶ δὲ αὐτὸς μὲν ἦτο σκωπτικὸς, ὁ δὲ πάππος του ὀλίγον ἀνεκτικὸς, καὶ με παρεκίνησε διὰ νεύματος νὰ τὸν ἀκολουθήσω.

Μετὰ μικρὸν ἐφθάσαμεν πλησίον οἰκίας λευκῆς καὶ κομψῆς, καὶ ἐκεῖ, λαβὼν με ἀνυποστάτως ἀπὸ τὴν χεῖρα, με ὠδήγησεν εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ πάππου του. Διαβάντες πρῶτον μὲν διὰ δύο μικρῶν θαλάμων, τῶν ὁποίων ὅλα μὲν τὰ ἐπιπλά συνίσταντο ἐκ τεσσάρων σωρῶν στάσεων ἀραβοσίτου κατὰ τὰς τέσσαρας γωνίας, τὰ δὲ περιπετάσματα ἐξ ὀρθογώνων σκορδῶν καὶ κρομμύων διαδιδόντων ὁσμὴν ἐξυτάτην καθ' ὅλα τὰ περίεξ, δεῦτερον δὲ διὰ μικροῦ οὐτινος ἢ στέγης ἐκινδύνευε νὰ καταπέσῃ καθελεκομένη ἀπὸ ἀναρίθμητα τεταρτημόρια χοίρων καὶ πολυ-

(*) Περιήγησις ζωγράφος τῆς Ἰταλίας, ἀκμάσας τὴν εἰς ἑκατονταετηρίδα.

Τὸ τερπνότερον τοῦτο διήγημα ἐγράφη παρὰ τοῦ Ἀλ. Δυμάς, θελήσαντος πρὸ πάντων νὰ διδάξῃ τοὺς γονεῖς ὅτι δὲν πρέπει, παραβιάζοντες τὰς φυσικὰς κλίσεις τῶν ἰδίων γονέων πρὸς τινα ἐπιστήμην ἢ τέχνην, νὰ καθυποβάλλωσιν αὐτὰ εἰς ἔργα εἰς ἃ δὲν δύνανται νὰ εὐδοκίμησῃσι, καθιστάνομενα πολλάκις καὶ δυστυχῇ ὡς ἐκ τούτου. Σ. Μ.

ελαίους, άλλάντων ἢ *λοικαρίων*, ἐφθάσαμεν ἐπὶ τέλους εἰς μικράν παράδον ἀνήλιον, εἰς τὴν ἄκραν τῆς ὁποίας εὐρομεν ξυλίνην κλίμακα ἀνωφερειστέραν καὶ ἀναβαθρὰς κινήτης. Ὁ ὁδηγός μου ἀνεπλήθυνεν ἐν ἀκροῇ αὐτῇ, καὶ ἐστάθη εἰς πλατυτέραν τινὰ βαθμίδα μαυροκοκκίνην, μὴ χωροῦσαν μὴδ' ἡμᾶς τοὺς δύο. Ἐκεῖ, ἐκόλλησεν εἰς τὴν θύραν τὸ ὠτίον του, ἴδε διὰ τῆς ὁπῆς τοῦ κλειθροῦ, καὶ ἐκτύπησε τρεῖς σιγαλά, ἀφ' οὗ μ' ἔκαμε νεῦμα ν' ἀκούσω σιωπῶν.

Καὶ ἤκουσα τὸν γέροντα βρυχώμενον ὡς ὁ λέων, οὗ τινος ὁ ὕπνος διακόπτεται αἰφνης ἀπὸ ἐπισκεψίν ὀχληρῶν. Ὁ δὲ νέος μὲ ἠτένισε μειδιῶν διὰ νὰ μὲ ἐνθαρρύνῃ, καὶ ἀνύψωσε τὴν κεφαλὴν ὡς τις συνειδησμένος εἰς τοιαύτην ὑποδοχὴν καὶ γνωρίζων ὅτι, ἐὰν ἡ ὀργὴ τοῦ γέροντος ἦτο εὐέξαπτος, ὀλίγαι λέξεις ἤρουν νὰ τὴν σβέσωσι. Καὶ τῶνόντι οἱ βρυχῆμοί του κατεπραῦνθησαν μετ' ὀλίγον, καὶ διεδέχθη αὐτοὺς κρότος θρανίων μετατοπιζομένων, καὶ τρισμὸς θύρας ἐσωτερικῆς κλειομένης διὰ κλειδός. Ἐπειτα τὰ βήματα ἠκούσθησαν μᾶλλον εὐδιακρίτως, καὶ φωνή τις καθαρά καὶ ἔντονος, σώζουσα καὶ λείψανά τινὰ ὀργῆς, ἠρώτησε:

— Ποῖος εἶναι;

— Ἐγὼ, πάππε μου, ἀνοίξε.

Ἡ φωνὴ ἔγεινε γλυκυτέρα, καὶ ὁ γέρον ἐβαλε τὴν χεῖρα εἰς τὸ κλειδίον.

— Βῆσαι μόνος; ἠρώτησε μετὰ μικρὰν σκέψιν.

— Βῆμαι μ' ἓνα κύριον ἐπιθυμοῦντα νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ ἐργαστήριόν σου.

— Εἰς τὸν διάβολον, σωμακόπαιδον, ἀνέκραξε φρενητικῶν ὁ γέρον ζωγράφος· θὰ εἶναι κανεὶς μεταπράτης τὸν ὁποῖον ἔφερες διὰ νὰ πραγματοποιῇ τὰ ἀριστουργήματά μου.

— Ὅχι! σὲ ὀρκίζομαι, πάππε μου.

— Λοιπὸν θὰ εἶναι κανεὶς φλύαρος ἀπὸ τὸ χωρίον, ὁ ὁποῖος θὰ θέλῃ μὲ τὰς ἀνοησίας καὶ τὰς γαϊδουροσύνας του νὰ μὲ κάμῃ ν' ἀρνηθῶ τὸν Θεόν.

— Ὅχι! πάππε μου· φαντάζεσαι ποτὲ ὅτι ὁ μικρός σου Σαλθατὸρ εἶναι ἄξιος νὰ σὲ λυτήσῃ;

— Χοῦμ! χοῦμ! ὑπετονόησεν ὁ γέρον ταλαντευθεὶς· ποῖος εἶναι λοιπὸν αὐτός ὁ κύριος;

— Εἶναι ξένος ζωγράφος ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει οὔτε ὀβολὸν διὰ ν' ἀγοράσῃ τὰς εἰκόνας σου, καὶ μόνον ἐπιθυμεῖ ν' ἀκούσῃ τὴν ἱστορίαν σου.

— Ἀ! ἄ! εἶναι συντεχνίτης, ἀνεφώνησε σκιρτῶν ὁ καλὸς γέρον, μεταβάς ἀμέσως ἀπὸ τῆς ὀργῆς εἰς τὴν εὐθυμίαν· καὶ ἐξεκλείδωσε τὴν θύραν.

Ἡθέλησα, σεβόμενος τὰς ὁρέξεις τοῦ γέροντος, νὰ τὸν παρακαλέσω νὰ μὴ ἀνοίξῃ· ἀλλ' ὁ νεανίσκος, βαλὼν τὸν λιχανὸν καθέτως ἐπὶ τῶν χειλέων του, ἀπήτησε νὰ σιωπήσω. Ἡνοίχθη ἡ θύρα, καὶ εὐρέθην ἀπέναντι τῆς ὥραιότερας πρεσβυτικῆς κεφαλῆς τὴν ὁποίαν ἴδον ἐπὶ ζωῆς μου. Δάσος τριχῶν λευκῶν ἐσκίαζε τὸ πλατὺ καὶ ἀρρυθιδίωτον πρόσωπόν του, ἡ φτωχονομία του ἦτο πράσινα καὶ ἀτάραχος, καὶ τὸ μειδισμόν του εἶχε τι εὐμενὲς καὶ φιλοκἀγαθον, ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν ὀργὴν τὴν ὁποίαν ἐπροσποιεῖτο διὰ ν' ἀπαλλαχθῇ ἀπὸ ἐπισκέψεις ὀχληράς. Ἐφά-

ρει ἐπενδύτην οὐτινος ἡ μὲν κουκούλλα ἐπιπτεν εἰς τοὺς ὤμους του, τὸ δὲ χεῖμα εἶχεν ἐξαφανισθῇ ὑπὸ διάφορα στρώματα λίγδας καὶ χρωμάτων. Εἰς τὸ ἐργαστήριόν του ἐπεκράτει ἄκρα ἀταξία, ἀν καὶ ἔσπευσε νὰ παραμερίσῃ σκευὴ τινὰ ἐμποδιζόντα τὴν διάδασίν μας. Ἐβλεπες ἀνάμικτα καὶ γεωργικῆς καὶ ζωγραφικῆς ἐργαλεῖα, δρέπανα δὲ καὶ λίθοι καὶ πτυάρια ἐκρέμαντο ἀπὸ τοὺς ὀκρίθαντας καὶ τοὺς γινώμονας, κηρωτοί, χαρτί, καὶ σχέδια ἦσαν ἐσκορπισμένα ἐπὶ σωρῶν σχοινίων, κανίστρων καὶ ποτιστηρίων, κυτία χρωμάτων ἦσαν πλήρη σπόρων, φιάλαι περιέχουσαι πάλαι ἀρώματα, σήμερον δὲ συντετριμμέναι τὸν λαμὸν, περιεῖχον στελέχη ἀνθέων, καὶ γραφίδες, καὶ χρωστικές, καὶ πυξίδες συνανταπύοντο ἐν ἀνέσει μετὰ ξυλίνων κοχλιαρίων καὶ τυροφορίων. Φαιδρά τις τοῦ ἡλίου ἀκτὶς διετεξεύετο μετὰ τῆς ἀλλοκίτου αἵτης ἐπιμιξίας, καὶ ἐδῶ μὲν ἐπέστεφεν ὡς δι' ἀδελφάντων τὸ μέτωπον Θεοτόκου περικεκλεισμένης ἐντὸς ὕαλων, ἐκεῖ δὲ ἐξωογόνει τὰς ῥίζας παρημελημένου τινὸς καὶ ῥιγούντος ἀνθους, καὶ πορρωτέρω ἀπεκαθῆτο εἰς τρέμουσαν, λαμπυρίζουσαν ὡς ὁ χρυσὸς ἐντὸς χαλκίνου ἀγγείου.

Ὁ γέρον μὲ παρετήρησε σιωπῶν δύο ἢ τρία λεπτά τῆς ὥρας, διὰ νὰ μὲ κρίνῃ βεβαίως ἐκ τῆς ἐντυπώσεως τὴν ὁποίαν θὰ μ' ἐπροξένοι τὸ πανδοχεῖόν του. Ὅταν δὲ ἴδεν ὅτι, ἀντὶ νὰ προσβληθῶ δυσταρέστως ἀπὸ τὰ ἀλλόκοτα ἐκείνα ἀντικείμενα, τὰ παρετήρουν μὲ περιέργειαν, ἐστράφη μὲ ζωηρότητα πρὸς τὸν ἔγγονόν του, καὶ μὲ ἥθος εὐχάριστον εἶπε:

— Καλὰ, υἱέ μου, δὲν μὲ ἠπάτησες· ὁ κύριος οὗτος εἶναι καλὸς καὶ ἄξιος, φθάνει μόνον νὰ ἦναι τόσῳ πτωχὸς ὅσῳ εἶναι καὶ διακριτικὸς...

— Μὴν ἀνησυχεῖς, φίλε μου, εἶπον, δὲν ἔχω οὔτε λεπτόν νὰ ἐξοδεύσω εἰς εἰκόνας· ἀλλὰ καὶ πλουσιώτατος ἂν ἦμην, δὲν θὰ ἐλητμόνουν ὅτι εἶναι πράγματα τὰ ὁποῖα δὲν ἀνταλλάσσομεν οὔτε μὲ ὅλον τὸν κόσμον.

— Λοιπὸν καλῶς ὥρισε, ἀνέκραξεν ὁ γέρον ζωγράφος ἔλος εὐθυμίας, τείνας τὴν τυλώδη χεῖρά του τὴν ὁποίαν σπεύσας ἐσφιγγε. Ναί, καλῶς ὥρισε, ξέने καὶ συνάδελφε. Δόξα τῷ Θεῷ, δὲν θεωρεῖς τρελὸν ἓνα γέροντα ὁ ὁποῖος ἀγαπᾷ καλῆτερα τὰς εἰκόνας τοῦ ἀπὸ τὴν ζωὴν του. Καὶ ὅταν ἴδῃς τὰς εἰκόνας αὐτάς, ὅταν μάθῃς ὅτι ἡ οἰκογένειά μου τὰς ἔχει πρὸ 200 χρόνων, δὲν θὰ θαυμάσῃς ἂν μὲ ἀκούσῃς λέγοντα ὅτι προτιμῶ νὰ ζητουλεύσω ἐγὼ καὶ τὰ παιδιά μου πρὶν νὰ στερηθῶ τὸν θησαυρόν μου. Μὰς βλεπεις χωρικοὺς, κύριε, πλὴν εἰμεθα κληρονόμοι μεγάλου ἀνδρός. Καὶ διὰ νὰ φυλάξωμεν ἀξίως τὴν ἱεράν αὐτὴν κληρονομίαν, ἔγεινε πάντοτε ἕνας ἐκ τῆς οἰκογενείας μας ζωγράφος καλὸς, μέτριος ἢ καὶ κακός, ὁ ὁποῖος, μὴ δυνάμενος νὰ κερδήσῃ τὸν ἄρτον του διὰ τῆς τέχνης του χωρὶς νὰ μακρυνθῇ ἀπὸ τὸ χωρίον μας, ἐπροτίμησε νὰ μείνῃ πιστὸς εἰς τὴν θέσιν του ὡς φύλακος καὶ γεωργῶ. Εἰσάγεται τὴν ἡμέραν εἰς τοὺς ἀγρούς καὶ τὴν νύκτα εἰς τὸ ἐργαστήριον, καὶ μὲ τὴν αὐτὴν χεῖρα ἐκράτει τὸν λίθον καὶ τὴν γραφίδα. Ὁ ταλαίπωρός μου υἱός, ὁ πατήρ

ὅλων τῶν παιδίων τὰ ὁποῖα ἴσως ἴδες, ἀπέθανεν ἐργαζόμενος· αὐτὸς ἦτον καλῆτέρός μου ζωγράφος, ἀλλ' ἐγὼ τὸν ὑπερέδαινα εἰς τὴν ἀμπελοργίαν· ὅθεν καὶ ἐπέζησα διὰ ν' ἀναθρέψω τὴν οἰκογένειάν μας. Ἀλλ' ὁ Θεὸς ἤθελε πῶς νὰ κάμῃ τὰ πράγματα· διότι μ' ἔστειλε πολλὰ παιδιά ὥστε νὰ δοθῶν τὰ μὲν εἰς τὴν ἐργασίαν τὰ δὲ εἰς τὴν σπουδὴν. ἔχω τρεῖς ἐγγόνους· οἱ ὅποιοι εἶναι τὰ καλῆτερα παιδιά τοῦ χωρίου, καὶ δὲν ἔχουν κανένα νὰ τὰ φθάσῃ εἰς τὴν τέχνην των. Τοῦτον δὲ τὸν μικρόν παπατρέχαν, ἐπρόσθεσε ῥαπίσας ἀνεπαισθήτως τὴν παρειάν τοῦ νεανίου, θὰ τὸν κάμω ζωγράφον, ἀφ' οὗ μάλιστα ἔχει καὶ κλίσην. Ἐν τοσούτῳ τὸν ὠνόμασα Σαλθατὸρ, ὅπως ὀνομάζομαι κ' ἐγὼ, καὶ μετ' ὀλίγον θὰ σὲ εἰπῶ τὸ διὰ τί.

— Λοιπὸν, κύριε, ὑπέλαβεν ὁ μικρὸς Σαλθατὸρ, δυσφορῶν διότι ἔμενε τόσην ὥραν ἀκίνητος, ἰδοὺ ἔγεινες φίλος μὲ τὸν πάππον μου, ὁ ὁποῖος θὰ σὲ διηγῇ τὴν ἱστορίαν του ἢ μᾶλλον τὴν ἱστορίαν τῶν εἰκόνων του. Θὰ διαρκέσῃ μιστὴν ὥραν. Καὶ ἐπειδὴ γνωρίζω τὴν ὑπόθεσιν ὡς ἀκούων αὐτὴν τρεῖς τὴν ἡμέραν, σὰς ἀφίνω καὶ ὑπάγω νὰ παρασταθῶ εἰς τὴν ἐτοιμασίαν τοῦ γεύματος. Ὁ ἀδελφός μου ὁ κυνηγὸς θὰ μὰς φέρῃ κυνήγιον, ὁ ἀλιεὺς κυπρίνους καὶ ἐγγέλεις, καὶ ὁ ἀμπελοργὸς ὀπωρικά. Αἱ τρεῖς μικράί μου ἀδελφαὶ μαγειρεύουν φαγητὰ τὰ ὁποῖα δελεάζουν καὶ τοὺς ἀγγέλους αὐτοὺς τοῦ παραδείσου, ὁ δὲ δούλος σας, καθὸ μέλλων μέγας ἀνὴρ, τρώγω ὡς ἐξ. Πλὴν διὰ νὰ περιποιηθῶ τὸν ξένον μας θὰ κάμω σήμερον ἔργα ὑπηρετοῦ εἰς τὴν τράπεζαν. Ἐὰν ἤθελες μόνον νὰ ζητήσῃς μίαν χάριν ἀπὸ τὸν πάππον μου.

— Ἐλα, ἔλα, ἄφες μας, φλύαρε, ἀνέκραξεν ἀποτόμως ὁ γέρον ζωγράφος.

— Ἐὰν ἤθελες, κύριε, ἐξηκολούθησεν ὁ νεανίσκος χωρὶς νὰ παραχθῇ, νὰ τὸν ζητήσῃς τὴν ἄδειαν νὰ φορέσω τὰ ἐορτιατικά μου.

— Διὰ νὰ τὰ σχίσῃς, θεότρελε!

— Δὲν βλέπεις, πάππε μου, ἐπανελάβεν ὁ μικρὸς Σαλθατὸρ σχεδὸν κλαίων, πῶς εἶμαι; ἡμπορῶ νὰ πλησιάσω εἰς τὴν τράπεζαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον; Ὁ κύριος οὔτε θὰ ἐγγίσῃ τὰ φαγητὰ.

— Ὑπαγε λοιπὸν ν' ἀλλάξῃς, καὶ δεῖξαι μας γρήγορα τὴν ῥάχιν σου.

Ὡς ἱστορικὸς εἰλικρινὴς ὀρεῖλω νὰ ὁμολογήσω, ὅτι ὅσα ἐβλεπον καὶ ὅσα ἤκουον μ' ἐφάνιντο τόσῳ νερὶ καὶ παράδοξῳ, ἀλλὰ καὶ ἀπλοικῶ συγχρόνως, ὥστ' ἐλησμόνησα ἐξ ὀλοκλήρου τὸν ἱαδίνον, ἐκείνον μεθ' οὗ συνεμερίσθην ἄχρι τῆς ὥρας ἐκείνης ὅλας τὰς εὐχαριστήσεις καὶ ὅλας τὰς δυσαρεσκείας μου, τὰς εὐαρέστους καὶ τὰς ἀποτροπαίους ἐντυπώσεις μου, τὴν καλὴν καὶ κακὴν τύχην μου, ἐκείνον, λέγω, ὅστις εἶχε μείνει εἰς τὸ δυσώδες ὀνοστάσιον τὸ ὁποῖον ἴδομεν.

Ἀλλ' ὀρεῖλω νὰ εἰπῶ καὶ πρὸς τιμὴν μου ὅτι μόλις ἀκούσας τὰ περὶ γεύματος, ἐνθυμήθην τὸν φίλον μου, καὶ κλίνας εἰς τὸ ὠτίον τοῦ μικροῦ Σαλθατὸρ, εἶπα σιγαλά:

— Σὲ ὑπερευχαριστῶ διὰ τὴν φιλοξενίαν σου· πρέ-

πει ὅμως νὰ σὲ εἰπῶ ὅτι δὲν θὰ δεχθῶ τὸ γεῦμά σου, πρὶν ἐὰν τὸ συμμερίσθῃ καὶ ὁ συντροφός μου. Ἐνθυμήσου ὅτι παγώνει ἐξ αἰτίας σου εἰς ἐκεῖνο τὸ τρομερὸν σπήλαιον εἰς τὸ ὁποῖον μὰς ἔστειλες. Ἀς μὴ θαυμάσῃ τὰς εἰκόνας σας ἀφ' οὗ τὸ θέλῃς, ἀλλὰ δὲν ἡμπορῶ νὰ τὸν ἀφήσω χωρὶς τύψιν συνειδήσεως ν' ἀποθάνῃ ἀπὸ τὴν πείναν, ἐνῶ ἐγὼ πλέω ἐδῶ εἰς τὴν ἀρτηρίαν.

— Μὴν ἀνησυχεῖς, ἀπεκρίθη ὁ νέος λαζαρόνος· δὲν εἶμαι ὅσον φαίνομαι κακός. Ὁ φίλος σου θὰ καλοφάγῃ. Ἐπειδὴ ὅμως ἐπερίπαυες τὰ φρενιάτά μου, θὰ τὸν ἐτοιμάσω τὸ γεῦμα εἰς τὴν εἰρηνὴν *λοκάρ-δαν* τοῦ ἡλίου.

Οὕτως ὠνομάζετο τὸ ξενοδοχεῖον ἐκεῖνο τῆς Ἀγίας Ἀγάθης.

Καὶ χωρὶς νὰ μ' ἀκούσῃ περαιτέρω, μ' ἔδειξε τὴν ῥάχιν του.

— Δόξα σοι ὁ Θεός! ἀνέκραξεν ὁ γέρον ἀναπνεύσας· μὰς ἀφῆκε τέλος πάντων ἡσυχούς! Ἐλα, ἔλα, κύριε ξέने, τ' ἀριστουργήματά μου σὲ περιμένουν.

— Εἰς τὰς διαταγὰς σου, κύριε ζωγράφε, ἀπεκρίθην κύψας τὴν κεφαλὴν.

Ἦλθεσε τὴν πύλιν δι' ἧς εἰσῆλθον, ἔστυρεν ἡρέμα παλαιὸν τι παραπέτασμα δι' οὗ ἐκλείετο δευτέρα θύρα, ἐκείνη τὴν ὁποίαν ἠκούσαμεν κλεισθεῖσαν ὅταν ἐφθάσαμεν, ἐξέβλεκε κλειδίον ἀπὸ τὸ θυλάκιόν του, ἠνοίξε τὴν δευτέραν αὐτὴν θύραν, καὶ μὲ εἰσῆγεν εἰς μικρὸν θάλαμον ἀφελῶς κατεσκευασμένον, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ὑπῆρχον δύο θρανία καὶ μία σκευοθήκη.

— Ἀ! καλὲ μου φίλε, εἶπε καθήσας, μ' ἔφερες εἰς ἀληθινὴν ἐκκλησίαν, καὶ κοντεύω νὰ πιστεύσω ὅτι αἱ εἰκόνας σου εἶναι ἄγρια λείψανα.

— Μὲ ἀνεθυμίζεις, κύριε, ὅλους τοὺς καταδιωγμούς τοὺς ὁποῖους ὑπέφερα ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιμονῆς μου τοῦ νὰ μὴ δώσω τ' ἀριστουργήματά μου. Ποτὲ μὲν μὲ ὠνόμαζαν τρελὸν, ποτὲ δὲ περιφύλαντον καὶ ἄλλοτε μάγον, ἐνίοτε δὲ καὶ ἄγιον. Καὶ ὅλ' αὐτὰ διότι, ὡς εἶπα, λατρεύω αὐτάς τὰς εἰκόνας, καὶ διότι δὲν ἀπεφάσισα νὰ τὰς πωλήσω εἰς τοὺς Ἑβραίους, ἢ νὰ τὰς δεῖξω εἰς τοὺς μαρτύρους. Ἴδα τοὺς κατοίκους τῆς Ἀγίας Ἀγάθης κατ' ἀρχὰς μὲν περιέργους, ἔπειτα δὲ φθονερούς καὶ μετὰ ταῦτα δεισιδαίμονας. Φαντάζεσαι ποτὲ ὅτι κατήντησαν καὶ ν' ἀπαιτοῦν νὰ τοὺς δανείσω τὰς εἰκόνας μου διὰ νὰ θεραπεύσουν τοὺς ὑδρωπικούς καὶ νὰ ἐξορκίσουν τοὺς δαιμονισμένους; Μίαν ἐσπέραν ἡ σύζυγος ἐνὸς γείτονός μου ἐκοιλοπόνη καὶ εἶχε πόνους φρικτούς. Κατὰ τοῦτο ἐλυπούμην τὴν ταλαίπωρον γυναῖκα, πλὴν ἦτον ἐδικόν μου σφάλμα διότι ἐδυσκολεύετο νὰ γεννήσῃ· καὶ ὅμως, ἰδοὺ βλέπω καὶ συγγενεὶς καὶ φίλους τῆς τρέχοντος διὰ νὰ ζητήσουν μίαν ἀπὸ τὰς εἰκόνας μου! Τὰς εἰκόνας μου! κύριε. Καὶ μετ' ὀλίγον θὰ ἴδῃς ὅτι καὶ εἰς τὰς τρεῖς αὐτάς δὲν ὑπάρχει ἕχνος ἀγνοήσεως. Ἀδιάφορον ὅμως, αὐτοὶ ἤθελαν θαῦμα. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀντεστάθην, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἴδα ὅτι ὁ κόσμος ἐπανεστάθη, καὶ ἐφοβέριζαν νὰ συντρέψουν τὴν θύραν καὶ νὰ καύσουν τὴν οἰκίαν μου. Ὁ καιρὸς ἐβίαζεν. Εὐθύς ὅμως μὲ κατέβη ἰδέα λαμπρά· ἀντὶ τοῦ

ή λύπη και αὐτὴ φροντίδες! Ἀλλὰ δὲν μὲ λέγεις, διὰ τί μὲ ὀνομάζεις υἱόν σου, καὶ διὰ τί τὸ ὄρατον τοῦτο παιδίον εἶναι εἰκὼν τῆς ἀδελφῆς μου; Διὰ τί μὲ ἀνεθυμίζει τὴν οἰκογένειάν μου;

— Πῶς! ἤρωτήσεν ὁ χωρικός μὲ ἥθος ἐπιπλήξεως, ἔχεις οἰκογένειαν καὶ τὴν ἀρῆκες;

— Ἀλλοίμονον! ἀνέκραζεν ὁ νέος, εἴχα' ἀλλ' ὁ πατήρ μου δὲν ὑπάρχει πλέον· καὶ ὅταν ὁ ποιμὴν ἀποθνήσκει τὰ πρόβατα διασκορπίζονται.

Καὶ τὸ μέτωπόν του ἀνέλαβε τὴν πρώτην κατάρτησαν.

— Ὡ! ἀνέκραζεν ὁ Ροζάλλος κτυπήσας μὲ τὸν γρόνθον τὴν τράπεζαν· πόσον εἶμαι ἀνόητος. Σ' ἐλύπησα καὶ δευτέραν φοράν μὲ τὰς μωρὰς ἐρωτήσεις μου. Ἐχεις δίκαιον νὰ μὲ ἀποστρέφῃς.

— Ἐξ ἐναντίας, φίλε μου, καὶ διὰ νὰ μὴ νομίσετε ὅτι θέλω νὰ φανῶ μυστηριώδης, θὰ σὰς διηγηθῶ ἐν ὀλίγοις τίς εἶμαι, πότεν ἔρχομαι, καὶ ποῖος ὁ σκοπὸς τοῦ ταξιδίου μου. Ἐπειδὴ, δὲν ἤξεύρω διὰ τί, ἀφοῦ ἦλθα εἰς τὸν κόσμον, δὲν ἐδοκίμασα ποτὲ πόσον πολὺ τὴν ἀνάγκην, ὅσον ἀπόψε, ν' ἀνοίξω τὴν καρδίαν μου.

— Ὅ,τι ἡμποροῦμεν νὰ κάμωμεν διὰ σέ, ἐπανελάθεν ὁ γέρον, εἶναι νὰ παρακαλέσωμεν τὸν Θεὸν ὁ ὁποῖος σέ ὠδήγησεν εἰς τὴν καλύβην μας, νὰ βοηθήσῃ τὰ σχέδιά σου καὶ νὰ εὐλογῇ τὰς ἐλπίδας σου.

— Δέχομαι τὰς εὐχὰς σας, φίλοι μου, καὶ πιστεύω ὅτι αἱ εὐχαὶ ἀνθρώπων καλῶν ὁποῖοι εἴσθε θὰ μὲ βοηθήσουν. Εἶμαι δεκαεννέα χρόνων, καὶ δὲν εἶμαι οὔτε τυχοδιώκτης, ὡς σὰς μαρτυροῦν τὰ ῥάκη μου, οὔτ' εὐγενὲς ἰδιότροπος ταξιδεύων οὕτω πως ἐνδυμένος διὰ νὰ μὴ γνωρισθῶ. Εἶμαι ἀπλὸς καλλιτέχνης· ἀλλ' ἂν καὶ ἀφοῦ ἐγεννήθην εὐρέθην καὶ εἰς καλὰς καὶ εἰς κακὰς περιστάσεις, δὲν ἤμην ποτὲ τόσον πτωχὸς καὶ τόσον δυστυχὴς ὅσον σήμερον. Ἐγεννήθην εἰς μικρὸν χωρίον πλησίον τῆς Νεαπόλεως, ὀνομαζόμενον Ἀρενέλλα. Ὁ πατήρ μου ἦτον ἀρχιτέκτων ἀξιώτατος, ἔχων ὅλα τὰ καλὰ πλὴν ἑνὸς μόνου, . . . οἰκίας διὰ νὰ κτίσῃ. Ὁ πρὸς μητρὸς θεὸς μου ἦτον ζωγράφος, ἔχων καὶ αὐτὸς ὅλα τὰ καλὰ πλὴν ἑνὸς μόνου, δὲν τὸν παρήγγειλαν ποτὲ νὰ ζωγραφίσῃ οὔτε μίαν εἰκόνα. Ὅθεν οἱ γονεῖς μου, κακῶς ποιήσαντες, δὲν μὲ ἀρῆκαν νὰ σπουδάσω τὴν τέχνην πρὸς τὴν ὁποίαν ἡσθάνομην ἀκατάσχετον κλίσιν.

— Ταλαίπωρε νέε! Ἐγὼ ὅμως δὲν θὰ ἐμποδίσω ποτὲ τὰ τέχνῃ σου νὰ σπουδάσῃς, ὅ,τι ἐπιθυμοῦν.

— Καὶ τόσω μᾶλλον καθόσον ἡ ἀπαγόρευσις εἶναι περιττή, ἀπεκρίθη ὁ ξένος ὑπομειδῶν. Αὐγίσσε δὲν θέλεις μέχρ' ἵνα νέον δένδρον δυνάτῃς καὶ εὐχρημον, μετὰ τὰς τοῖς εἰς τὸ ζῆλον αὐτὸ διατρέχεις τὰς χεῖράς σου καὶ ἀνορθώνεται ἀμέσως. Μ' ἐστειλαν εἰς σχολεῖον μοναχῶν οἱ ὁποῖοι μ' ἐθανάτωναν μὲ ἀηδίας. Ἐπεθύμουν νὰ μὲ κάμουν ἱερέα, καὶ μάλιστα καὶ Καμάλδολον (*). ἀλλ' ἀντὶ νὰ μάθω τὰ λατινικά

(*) Camaldolo, τάγμα μοναχικὸν θεμελιωθὲν ἐν 1012 ἐν τινὶ μικρῇ πεδιάδι τῆς Ἰταλίας καλουμένη Camaldoli, ὑποκειμένην εἰς ἀσκητοτάτους κανόνας. Σ. Μ.

μου καὶ νὰ διαβάξω τοὺς ψαλμούς μου, ἔκλεπτα ὅσα κάρδουνα εὗρισκα διὰ νὰ ἱχνογραφήσω τοποθεσίας εἰς τοὺς τοίχους τῶν κελλίων, ἢ νὰ ζωγραφίσω τὸ πρόσωπον τοῦ σεβασμιωτάτου διδασκάλου μας.

Ὁ Θεὸς μόνος ἤξευρε πόσα ζυλοκοπήματα ἐφαγα ἐξ αἰτίας τῶν ἀριστουργημάτων μου.

— Πῶς! καὶ σ' ἐδερν! ἀνέκραξε θυμώσας ὁ χωρικός.

— Καὶ μὲ τὴν καρδίαν των! ἀπεκρίθη ὁ ξένος· τόσον ὥστε μίαν ἡμέραν καθ' ἣν ἡ τιμωρία μ' ἐφάνη ὀλίγον ὑπερβολικὴ, ἀρῆκα καὶ τὸ σχολεῖον καὶ τοὺς διδασκάλους μου, καὶ ἐπῆγα εἰς τὴν ἀκρὰν τοῦ κόσμου, εἰς τὴν Ἀπουλίαν, τὴν Καλαβρίαν, τὰς Ἀθρούζας καὶ δὲν ἤξεύρω ποῦ ἄλλου. Ἐπλανήθην ἀπὸ κοιλάδα εἰς κοιλάδα, ἀπὸ βουνὸν εἰς βουνὸν, καὶ ὑπέφερα ψυχρὰν καὶ πείναν, ἕως ὅτου ἐπεσα καὶ εἰς χεῖρας ληστῶν, οἵτινες μ' ἐβίασαν νὰ γίνω σύντροφός των. Πλὴν εἰς ὅλα μου τὰ ταξίδια, μετὰ τῶν ὅλων μου τῶν δυστυχιῶν, ὅσας ἐδυνάμην νὰ προμηθευθῶ μολυβδοκόνδυλον καὶ γραφίδας, ὅσας ἐδυνάμην νὰ ζωγραφίσω εἰς τὸ χαρτίον, ὅ,τι μὲ κατέβην εἰς τὴν κεφαλὴν, ὅ,τι προσέβλεπε τὰ ὄμματά μου, ἐλησμόνουν καὶ λύπην καὶ δυστυχίαν, ἔκλειαν ἀπὸ τὴν χαρὰν μου, καὶ ἐπιπτα γονατιστὸς διὰ νὰ εὐλογῇ τὸν Θεὸν ὅστις μὲ εἶχε δώσει ὀφθαλμούς διὰ νὰ θαυμάζω τὴν φύσιν, καρδίαν διὰ νὰ αἰσθάνωμαι τὰ θαυμάσιά της, καὶ χεῖρα διὰ νὰ ζωγραφῶ τὰ κάλλη της.

— Θεέ μου! πόσον ἐξάίσιον θὰ εἶναι τὸ ἐπαγγελμά σου, ὑπέλαθεν ὁ χωρικός ἐξαφθὲς ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμόν τοῦ καλλιτέχνου.

— Τέλος πάντων ἐπέστρεψα εἰς Νεάπολιν, ἐπανελάθεν ὁ νέος· ὁ πατήρ μου εἶχεν ἀποθάνει, ἡ πρωτότοκος ἀδελφὴ μου εἶχεν ὑπανδρευθῇ τὸν φραγκοζάνην, ζωγράφον ὀνομαστὸν, τὸν ὁποῖον ἡ τύχη εἶχε μεταχειρισθῇ ὡς καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν θεὸν μου. Ὅθ' ἐλεγέ τις ὅτι ἡ ἔνδεια ἦτον κτῆμα τῆς οἰκογενείας μας· ἀρχισα νὰ ἐργάζομαι ἡμέραν καὶ νύκτα διὰ νὰ βοηθήσω τὸν γαμβρόν μου· ἀλλ' εἰς μάτην οἱ κόποι μου! Οἱ ἔμποροι μ' ἐβρίσταν εἰς τὸ πρόσωπον τὰς ζωγραφίας μου, ἢ καὶ ἂν τὰς ἡγόραζαν, ἢ τιμὴν δὲν μ' ἐφθάνεν οὔτε διὰ ν' ἀγοράσω χρωστικὰ καὶ χρώματα. Μὲ ὀνόμαζαν καταφρονητικῶς Σαλβατοριέλλον, ἀλλ' ὀρκίζομαι ὅτι θὰ μὲ ὀνομάσουν μίαν ἡμέραν Σαλβατόρ. Ἀψυχῶν, ἐξησθενημένος, κατατλημένος ἀπὸ λύπην καὶ θέρμην, θὰ ὑπέκυπτα εἰς ἀπελπισίαν, ἂν ἐκεῖνος τοῦ ὁποῖου φέρω τὸ ὄνομα (*) δὲν ἐνευε νὰ μὲ σώσῃ διὰ θαύματος.

Ἐνθ' ἐπώλησα μίαν εἰκόνα εἰς τὸν ἐβραϊκώτερον τῶν ἀγοραστῶν μου, ὅστις καὶ ἐκλαίεν ἀκόμη τὰ ὀλίγα λεπτὰ τὰ ὁποῖα μὲ εἶχε δώσει, μίαν ὥραιαν ἀμαζὴν ἐστάθη αἶφνης ἐμπροσθεν τοῦ ἐργαστηρίου. Ἡ θυρὶς ἠνοιχθῇ, καὶ κύριός τις εὐγενεὺς καὶ ἀξιόπρεπός ἐξωτερικοῦ, ἔκαμε νεῦμα εἰς τὸν μεταπράτην, καὶ ἐζήτησε νὰ ἰδῇ τὴν εἰκόναν εἶχεν ἤδη ἐκθεσεῖ. Ἐνθ' αὐτὸς ἐκυπτεν ἐδαφιαίως τὴν κεφα-

(*) Salvator, ἥτοι Σωτήρ. Ἐννοεῖ τὸν Θεόν. Σ. Μ.

λήν, ἐγὼ, κρυφθεὶς ὀπισθεν τῶν τροχῶν τῆς ἀμάξης, δὲν ἔχασα οὔτε λέξιν τῆς ὁμιλίας των.

— Ποία εἶναι τῆς εἰκόνας αὐτῆς ἡ ὑπόθεσις; ἠρώτησεν ὁ κύριος λαβὼν τὴν εἰκόνα ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ μεταπράτου.

— Τὴν βλέπετε, ἐξοχώτατε, εἶναι ἡ Ἀγαρ εἰς τὴν ἔρημον.

— Δὲν ἴδα ποτὲ εἰκόνα μὲ τόσον αἰσθημα ζωγραφημένην, ἀπεκρίθη ὁ κύριος· καὶ τί ζητεῖς δι' αὐτήν;

— Εἰσοχώτατε, εἰκοσι . . . εἰκοσιπέντε δουκάτα· τόσῳ τὴν ἡγόρασα.

Ὅταν τὸν ἤκουσα μὲ ἤλθεν ὄρεξις νὰ τὸν πνίξω.

— Εἰκοσιπέντε δουκάτα! ἐπανελάθεν ὁ ἱππότης· τὴν δίδεις διὰ τίποτε, τὴν ἀγοράζω. Καὶ ποῖος εἶναι ὁ ζωγράφος;

— Ὁ ζωγράφος, ἐξοχώτατε, ὑπετραύλισεν ὁ μεταπράτης· τί σὰς μέλει διὰ τὸν ζωγράφον;

— Πῶς! τί μὲ μέλει, ἀνόητε;

— Εἰσοχώτατε, ἡ συμφωνία ἔγινε, καὶ ὁποῖον καὶ ἂν εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ ζωγράφου, θὰ πληρώσετε.

— Ἰδοὺ τὰ εἰκοσιπέντε δουκάτα· ἔχεις καὶ ἄλλα νὰ εἰπῇς;

— Ὁ ζωγράφος, ἐξοχώτατε, εἶναι νέος τις ὀνομαζόμενος Σαλβατοριέλλος.

— Εἰπέ λοιπὸν εἰς τὸν νέον αὐτὸν ἐκ μέρους μου, ὅτι ὅσας εἶχε εἰκόνας νὰ πωλήσῃ νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν ἱππότην Λαυράγκο, καὶ θὰ τὰς ἀγοράσω ὅσον θέλει διότι τῇ ἀληθείᾳ ὁ μικρὸς αὐτὸς Σαλβατόρ εἶναι μέγας ζωγράφος.

Αἱ λέξεις αὗται μ' ἐπανεδώκαν ὅλον τὸ θάρρος μου. Ἀρῆκα τὴν Νεάπολιν, τὴν ἀγνώμονα πατρίδα μου, ἀφοῦ οὐδεὶς προφήτης δεκτὸς ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, καὶ ἔφθασα πεζὸς ἕως ἐδῶ, μὲ πόδας κατακομμένους, μὲ στόμαχον κενόν, μ' ἐνδύματα σχισμένα, ἀλλὰ μὲ καρδίαν πλήρη πίστεως καὶ ἐλπίδος. Δὲν μὲ μένει παρὰ μισὸν τάλληρον διὰ νὰ φθάσω εἰς τὴν Ῥώμην· ἡ Ῥώμη εἶναι τοῦ λοιποῦ ἡ πατρίς μου, αὕτῃ ἡ τύχη καὶ ἡ δόξα μου!

Ἐνθ' ὁ νέος ὁδοιπόρος διηγείτο τὴν ἱστορίαν του, ὁ Ροζάλλος καὶ ὅλη του ἡ οἰκογένεια συνηροῦντο περὶ αὐτὸν, καὶ τὸν ἐφιλοφρόνουν καὶ τὸν ἐγκωμιάζαν. Ἡ ἔνθερμος ὁμιλία τοῦ καλλιτέχνου εἶχε διαδώσει σπινθήρας εἰς τὰς καρδίας τῶν τιμίων ἐκείνων χωρικῶν. Παρετήρουν τὸν ξένον μὲ ἀπελθὴ ἀπορίαν, καὶ ἡσθάνοντο ἐλκόμενοι ἀπ' αὐτὸν ὡς ἀπὸ θελήτηρον τὸ ὁποῖον δὲν ἐνόουν.

— Ἀ! φίλοι μου, ἐπανελάθεν ὁ νέος, ἂν κ' ἐννοῶ τώρα ὅτι τὴν φιλοξενίαν σας δὲν δύναμαι νὰ πληρώσω οὔτε μὲ χρυσόν, δότε με τοῦλάχιστον τὴν ἀδειαν νὰ σὰς ἀποδείξω τὴν εὐγνωμοσύνην μου. Αὐτὸν πολλὰ ἐνωρὶς θ' ἀναχωρήσω ἀπ' ἐδῶ διὰ νὰ ὑπάγω ὅπου μὲ προσκαλεῖ ὁ Θεός. Ἀλλὰ δὲν θέλω νὰ χωρισθῶ ἀπὸ σὰς χεῖρας νὰ σὰς ἀφήσω μίαν ἐνθύμησιν. Ἐχω εἰς τὸ δισάκιόν μου γραφίδας, χρώματα, κομμάτια πανίου καὶ κηρωτοῦ, χορδὰς κιθάρης καὶ μουσικῆν, ἐν ἐνὶ λόγῳ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα γύψου καὶ καλλιτέχνου. Βλέπετε δὲ ὅτι δὲν εἶναι πολλὰ βαρέα. Θὰ σὰς κάμω λοιπὸν μίαν ἱχνογραφίαν· ναι μὲν

πρὸς τὸ παρὸν δὲν ἔχει καμμίαν ἀξίαν, ἀλλὰ τίς ἤξευρε ἀργότερα; Ὅθ' αὖ τὴν πωλήσετε ἰσως πολὺ καλὰ, ἂν ἐκπληρωθῇ ἡ προφητεία τοῦ ἀγαθοῦ Λαυράγκου.

Τότε, κύριε, μὲ χεῖρα στερεάν καὶ βεβαίαν ἐσχεδογράφησε τὴν ὥραιαν τοποθεσίαν τὴν ὁποίαν εἶχεν ἑαυτῶν. Τώρα ἤξευρε περὶ τίνος θέλω νὰ ὁμιλήσω. Ἐάν ὅμως ὁ ῥυθμὸς τῆς εἰκόνας δὲν σε ἀνεκάλυψε τὸ ὄνομα τοῦ ζωγράφου, θὰ σε δείξω τὰς δύο ἄλλας, καὶ θὰ σε εἰπῶ, ὅσον ἡμπορῶ συντομώτερον, πότε ἐχαρίσθησαν εἰς τὴν οἰκογένειάν μου.

Ἐνταῦθα ὁ ἀπόγονος τοῦ Ροζάλλου Πάσκιη ἐσώπησε, καὶ μὲ ἡπνίσει μετὰ τινος διαταγῆς, ταλαντεύμενος μετὰ τὸ φόβον καὶ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν διήγησίν του.

Καὶ τῶντι ἐνησημενίζετο τοσαῦτον διηγούμενος τὴν ἱστορίαν αὐτήν, ὥστε ἦτο ἀδίκον νὰ διακοψῇ τὴν χαρὰν τοῦ καλοῦ ἐκείνου πρεσβύτου, χωρικοῦ τε σπινθήρα καὶ καλλιτέχνου, τῆς ἀξιολόγου ἐκείνης ἀμφιδοῦ φύσεως, ἂν ὁ ἀναγνώστης μὲ συγχωρῇ νὰ μεταχειρισθῇ τὴν λέξιν ταύτην. Τὸν παρεκάλεσα λοιπὸν νὰ ἐξακολουθήσῃ, καὶ, χάριν τῆς ἀληθείας, ὁμολογῶ ὅτι δὲν μὲ ἀρῆκε νὰ ἐπαναλάβω καὶ δευτέραν φοράν τὴν παράκλησίν μου.

— Ποῦ εἶχαμεν μένει, κύριε;

— Ἐκεῖ ὅπου ὁ νέος ἀναχώρησεν εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ ὁ τρίπαππός σου, νομίζω, ἐδέχθη τὸ σχέδιόν τοῦ ὁποῖον μ' ἐδείξεις.

— Ναι! ἐξακολούθησεν ὁ γέρον· δώδεκα χρόνους ἔκτοτε δὲν ἠκούσαμεν τίποτε διὰ τὸν Σαλβατοριέλλον. Οἱ χωρικοὶ τῆς Ἀγίας Ἀγάθης ἐπέστρεψαν εἰς τὰ συνήθη ἔργα των, καὶ κανεὶς δὲν ἐνθυμήθη πλέον τὸν νέον ὁδοιπόρον ὁ ὁποῖος κατέλυσε μίαν μόνην νύκτα, ἐξ αἰτίας τοῦ χειμῶνος, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ροζάλλου.

Μετὰ δώδεκα ἔτη μίαν ἡμέραν περὶ μεσημβρίαν, ἐνθ' ἡστράπτειν ὁ ἥλιος τοῦ Ἰουλίου, ὁλόκληρον τὸ χωρίον συνεκινήθη ἀπὸ τὴν ἀριζὴν ξένου σημαντικωτάτου. Ἐάν ἐβλεπες τὸ μεγαλεῖόν του θὰ ἐλεγες ὅτι ἦτον πρίγκηψ τῆς αὐτοκρατορίας ἢ ἐκ τῶν μεγιστάνων τῆς Ἰσπανίας τῆς πρώτης κλάσεως. Οἱ ἀμαζήλαται ἐκτύπων τὰς μαστίγας των ὡς ἂν ἐφθάναν αὐτὸν τὸν δούκα Ἀρκόν. Συνοδία πολυάριθμος ὑπηρετῶν ἐπυροῦτο τῆς ἀμάξης συρμένῃς ἀπὸ ἐξ ἄλλοις τὰ ὁποῖα ἀνέβαιναν, καὶ ἀσπρίζαν τοὺς χαλινοὺς μὲ τὸν ἀρρὸν τοῦ στόματός των. Ὁ ξένος ἐστάθη ἐμπροσθεν τῆς θύρας τοῦ Ροζάλλου, καὶ πρὶν προφθάσῃ οἱ ἀνθρώποι του νὰ καταβιβάζουν τὸ βάλρον, ἐπῆλθεν εἰς τὴν γῆν. Ἦτον νέος καὶ λαμπρὸς ἱππότης τριακονταδύο ἕως τριακονταεπτάρων χρόνων, ἔχων ὥραιον ἀνδρικήν, καὶ σπανίαν κομψότητα. Τὰ χαρακτηριστικά του ἦσαν τόσῳ ζωρὰ, οἱ ὀφθαλμοὶ του τόσῳ μαύροι, ἡ ὄψις του τόσῳ μελαγχροῖν, τὸ μυστήριόν του τόσῳ λεπτόν καὶ ἀνασκητικόν, ὥστε ὁμοιάζε μᾶλλον Ἰσπανὸν ἢ Νεαπολίτην, μᾶλλον Ἀράβη ἢ Ἰσπανόν.

Ἐφῆρε ὥραιότατον ἐνδυμα· τὸ ἱμάτιόν του ἦτον πλουσιώτατον κεντημένον, ὁ πῆλός του χρυσοστόλιστος καὶ πτερυντός, καὶ τὸ ζῆτος του εἶχε θήκην ἀπὸ βε-

Λοῦδοι καὶ λαβὴν ἀδαμαντίνην. Ὅλα ἦσαν πολυτελέστατα καὶ μεγαλοπρεπέστατα. Ἐνῷ δὲ ὁ Ῥοζάλλος, ἀσπρουάλλης καὶ κύπτων, ἐπρωχῶν διὰ τὴν ἐρωτήσιν ποῖος ἦτον ἐκεῖνος ὅστις κατεδέχετο νὰ σταθῇ εἰς τὴν θύραν τοῦ, οὗτος προλαβὼν ὑπῆγε πρὸς τὸν γέροντα, καὶ τὸν ἐξέφρασεν ἐν ὀλίγοις τὸν σκοπὸν τῆς ἐπισκέψεώς του.

— Εἴμαι, εἶπε, φίλος τῶν εἰκόνων, μανιώδης ἀρχαιολόγος. Διὰ τὴν ἀποκτήσασθαι ἐν ἀριστοτέλει τὸ ὁποῖον δὲν ἔχω, καὶ διὰ τὴν ἀγοράσασθαι ἓνα δακτυλιδίον, δίδω τὸ ἥμισυ τῆς καταστάσεώς μου. Συχνὰ καταβαίνω ἀπὸ τὴν ἀμυζάν μου, συχνὰ τρέχω πεζὸς διὰ νὰ ἐρευνήσω τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία, τὰ παλᾶτια καὶ τὰς καλύβας· διότι πολλάκις ἀνεκάλυψα σπάνια σκεύη, πολυτίμους πανοπλίας, καὶ ἄλλα ἀντικείμενα μεγάλης ἀξίας, εἰς μέρη τὰ ὁποῖα δὲν ἐπερίμενα νὰ τὰ εὑρω.

— Κύριε ἱππότη, ἀπεκρίθη ὁ χωρικός, μὲ κίκο φαίνεται διὰ τὸν κόπον τὸν ὁποῖον ἐλάβετε ἐργόμενος εἰς τὴν οἰκίαν μου, διότι δὲν θὰ εὔρης τίποτε ἱκανὸν νὰ ἐλκύσῃ τὴν προσοχὴν σου.

— Ἴσως ἔχεις τίποτε τοῦ ὁποῖου ἀγνοεῖς τὴν ἀξίαν.

— Δὲν μὲ φαίνεται, ἐξοχώτατε.

— Ἄς ἰδῶμεν ἐν τοσοῦτῳ, ἐπανελάβετο ὁ ξένος.

Καὶ χωρὶς νὰ περιμείνῃ περαιτέρω ἀπάντησιν, ἐμβήκεν εἰς τὴν αἴθουσαν, καὶ παρετήρει πανταχόθεν. Αἶφνης ἠκτινοβόλησαν οἱ ὀφθαλμοὶ του, καὶ ἀνέκραξε μὲ φωνὴν ἐνθουσιώδη.

— Τί σὲ εἶπα, καλέ μου γέρον; Ἰδοὺ μία μικρὰ εἰκὼν ἢ ὁποῖα μὲ εἶναι πολλὰ κατάλληλος.

— Ἡ εἰκὼν αὕτη δὲν εἶναι διὰ πώλησιν, ἀπεκρίθη ἀποτόμως ὁ γέρον.

— Φαίνεται ὅτι δὲν ἠξεύρεις ὅτι εἴμαι ἀνθρώπος δίδων καὶ πεντήκοντα τάλληρα.

— Σὲ εἶπα, ἐξοχώτατε, ὅτι δὲν εἶναι διὰ πώλησιν.

— Λοιπὸν διπλασιάζω τὴν τιμὴν.

— Ἀδιάφορον.

— Τὴν τριπλασιάζω.

— Καὶ ὅσον βαρύνει χρυσὸν ἂν μὲ δώσης, πάλιν δὲν τὴν πωλῶ, ἐξοχώτατε.

— Ἀ! καὶ τί πολυτίμον ἔχει αὕτη ἡ εἰκὼν;

— Αὕτη ἡ εἰκὼν, ἐξοχώτατε, εἶναι ἐνθύμησις ἐνὸς πτωχοῦ νέου, τὸν ὁποῖον ἴδα μὲν μίαν μόνην φοράν, ἀλλὰ θ' ἀγαπῶ πάντοτε.

— Ἦτον νέος;

— Μόλις εἰκοσαετής.

— Καὶ ποῖα ἦτον ἡ πατρίς του;

— Ἡ Νεάπολις.

— Τὸ ὄνομά του;

— Σαλβατοριέλλος.

— Ἐλα εἰς τὰς ἀγκάλας μου, καλέ μου Ῥοζάλλε, ἀνέκραξεν ὁ ξένος δακρύσας· ὁ Σαλβατοριέλλος, τὸν ὁποῖον ἀγαπᾷς τόσο, εἴμ' ἐγὼ βλέπεις ὅτι αἱ εὐχαὶ σου ἐκαρποφόρησαν. Εἴμαι ὁ πρῶτος τοῦ αἰώνος μου, αἱ εἰκόνες μου πληρόνουνται μὲ δουκάτα, καὶ οἱ καρδινάλιοι καὶ οἱ πρίγκηπες συναρμυλλοῦνται πρὸς νὰ πρωτοεῖλθῃ εἰς τὸ ἐργαστήριόν μου. Τιμὰς, ἡδονὰς,

πλούτη, ἀπῆλυσαν ὅτι καὶ ἂν ἐπεθύμησα. Τὰ πράγματα ὑπερέβησαν τὰ ὄνειρά μου. Καὶ ὅμως, ἐπρόσθεσε χαμηλῶς τὴν φωνήν, ἂν ἠξεύρες, καλέ μου Ῥοζάλλε, εἰς ποῖα μέσα ποταπὰ κατέβην διὰ νὰ ἐλκύσω τὰ βλήματα τοῦ πλήθους, διὰ νὰ ἐνγκλιισθῶ τὸ μάταιον ἐκεῖνο φάντασμα τὸ ὁποῖον ὀνομάζομεν δόξαν, καὶ τὸ ὁποῖον εἶναι ἀνεμὸς καὶ καπνός. Διὰ νὰ καταστήσω σταθερωτέραν τὴν ἀόριστον καὶ περαστικὴν ἐκείνην φήμην, ἥτις ποτὲ μὲν παρὰ τὸν ἕνα ποτὲ δὲ παρὰ τὸν ἄλλον, ὡς ἀνεμὸς πνέων ποτὲ μὲν πρὸς βορρᾶν ποτὲ δὲ πρὸς μεσημβρίαν, ἄς ἠξεύρες πόσον ἐπάσχισα, πόσα ὑπέφερα! . . . Ἐγὼ κωμῳδῶς, γελοιοποιοῦς καὶ σκηνικός. Ὁ Σαλβατορ ἔγινε Κομισέλλος. Αἰσχος καὶ ἀνάθεμα εἰς τὸν διεφθαρμένον τοῦτον αἰῶνα, εἰς τοὺς ἀτίμους τούτους ἀνθρώπους, εἰς τὰς κατηραμένους αὐτὰς πόλεις!

— Καὶ πῶς, τέκνον μου! πάντοτε εἶσαι μεγαλλο-λικός, καὶ πάντοτε ἐρεθισμένος κατ' ὅλως; Τίποτε δὲν ἰσχύει νὰ καταπραῖνῃ τὴν καρδίαν σου;

— Εἶναι ἀληθές, εἶπε, χαμογελῶν ὁ καλλιτέχνης· ἡτομμάζομαι νὰ σ' ἐξιστορήσω μίαν ἀπὸ τὰς σατυράς μου, λησμονήσας ὅτι εἶναι προτιμότερον νὰ σὲ τὴν ζωγραφίσω, ἀφοῦ ἀγαπᾷς τόσο τὰς εἰκόνας. Ὅταν πρὸ δώδεκα χρόνων ἐπέρξα ἀπὸ τὴν Ἀγίαν Ἀγάθην, σ' ἐσχέδιασα σκηνὴν βουνῶν ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων εἶχα ζήσει ἕως τότε· τώρα ὅτε ἐρχομαι ἀπὸ τὴν Ῥώμην, θὰ σὲ ζωγραφίσω μίαν σκηνὴν τῆς αὐτῆς ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀνεχώρησα. Τότε εὐχαριστήσης μὲ μίαν σχεδογραφίαν τοῦ Σαλβατοριέλλου, τώρα θὰ λάβῃς μίαν εἰκὼν τοῦ Σαλβατορ.

— Καὶ θὰ τὴν ἀγαπῶ διπλάσιως, διότι τώρα ἔχω εἰς τὴν οἰκογένειάν μου ζωγράφον καὶ σοφόν. Μὴ νομίζης, κύριε ἱππότη, ὅτι ἀστειεύομαι· ἀπὸ τὴν νύκτα ἐκείνην καθ' ἣν ἐκοιμήθης εἰς τὴν οἰκίαν μου, ὁ νεώτερός μου υἱὸς ἔμαθε ζωγραφικὴν καὶ γραμματικὴν. Τίς ἠξεύρει ἂν μὴν ἡμέραν δὲν θ' ἀντιγράψῃ τὰς εἰκόνας σου ἢ δὲν θὰ γράψῃ τὰ ὑπομνήματά σου; Ἐν τοσοῦτῳ τί λέγεις διὰ τὸ ἀνέλπιστον τοῦτο;

— Σ' ἐπρόλαβα, φίλε μου, ἀνέκραξεν ὁ Σαλβατορ· ἔχω υἱὸν τὸν ὁποῖον ὀνομάζω Ῥοζάλλον.

Καὶ ὁ καλλιτέχνης καὶ ὁ χωρικός ἐνηγκαλίσθησαν ἀλλήλους. Καὶ οἱ δύο διετήρησαν τὴν μνήμην τῆς εὐγενοῦς καὶ ἐγκαρδίου φιλίας των.

Ὁ Σαλβατορ ἔνευσε πρὸς τοὺς ὑπηρέτας του, καὶ ζητήσας τὸ πυξίδιον καὶ τὰς γραφίδας τοῦ ἐξωγράφης τὸ παράδοξον καὶ θαυμάσιον ἀντικείμενον τὸ ὁποῖον θὰ ἰδῇς. Αὐτὸ εἶναι τὸ δεῦτερον ἀριστοτέλειμα τῆς συλλογῆς μου.

Καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ γέρον τῆς Ἀγίας Ἀγάθης ἐξέβαλεν ἀπὸ τὴν σκευοθήκην τὴν δευτέραν εἰκὼν τοῦ πλουσιῶς περιεστολισμένην, ἀπέβαλε τὸ καλύπτον αὐτὴν μεταξωτὸν, καὶ μὲ τὴν ἐδείξε σιωπῶν.

Ἦτο πιστὴ παράστασις, ἡ μᾶλλον πρώτη ιδέα τῆς περιφήμου εἰκόνης τῆς Τύλης. Ἡ Θεὰ διαχέει ἀπὸ τοῦ κέρατος τῆς Ἀμαλθείας ποταμὸν μιτρῶν, στεφάνων, σταυρῶν καὶ λίθων πολυτίμων, ἐνῷ γερούσιασται, καρδινάλιοι καὶ ἐπίσκοποι, ὑπὸ μορφὴν

ζώων ἀκαθάρτων· ἐρπετων φαρμακερῶν, διαμάχονται ὑπὲρ τῶν θησαυρῶν αὐτῶν. Νὰ παραστήσῃ τις τὴν φαντασίαν, τὸ πνεῦμα, τὸν οἶστρον τοῦ ζωγράφου κατὰ τὴν ζωρὰν καὶ δηκτικὴν ταύτην ἀλληγορίαν, εἶναι ἀδύνατον. Περιωρίσθη λοιπὸν νὰ εἶπω εἰς τὸν χωρικόν μου ὅτι ἦτο τῶν κείνων ἀριστοτέλειμα.

— Ἐνοεῖται, ἀπεκρίθη ὁ γέρον, τοῦτο εἶναι τὸ ἀληθὲς πρωτότυπον τοῦ Σαλβατορ· ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον σώζεται εἰς τὴν Ἀγγλίαν εἶναι ἀντίγραφον.

Λοιπὸν, διὰ νὰ σὲ τελειώσω τὴν ἱστορίαν μου, μόλις ὁ ἐνδοξὸς ζωγράφος ἐτελείωσε τὴν εἰκὼν αὐτὴν, καὶ ἀπεχαίρεται τὸν Ῥοζάλλον. Πρὶν ὅμως ἀναχωρήσῃ, λαβὼν αὐτὸν κατ' ἰδίαν, καὶ πεσὼν εἰς τοὺς πόδας του,

— Πάτερ μου! εἶπεν, ὅταν ἀπὸ τὴν Νεάπολιν ὑπῆγα εἰς τὴν Ῥώμην μ' ἐδοθήσαν αἱ εὐχαὶ σου· ἀλλὰ τώρα μεταβαίνων ἀπὸ τὴν Ῥώμην εἰς τὴν Νεάπολιν, ἔχω ἀνάγκην καὶ αὐτῆς τῆς εὐλογίας, ἐπειδὴ ὑπάγω νὰ ἐκπληρώσω ἐντολὴν ἁγίαν καὶ ὡραίαν. Εὐλόγησέ με λοιπὸν! ἡ πατρίς μου μὲ ἀπηνήθη, καὶ ὑπάγω νὰ ἐκδικηθῶ τὴν πατρίδα μου, συντελὼν ὅμως εἰς τὴν εὐδαιμονίαν της!

— Ὁ Θεὸς νὰ σὲ συνοδεύσῃ καὶ νὰ σὲ προστατεύσῃ, τέκνον μου· φοβοῦμαι ὅμως μὴ οἱ ἀγῶνές σου ἀποδοῦν μάταιοι . . .

Ἀλλοίμονον! ὁ καλὸς μου τρίπαππος εἶχε δίκαιον. Ἐξ ἡμῶν δὲν εἶχαν εἰσέτι παρέλθῃ ἔκτοτε, καὶ μίαν ἐσπεραν περὶ τὸ μεσονύκτιον, ἐνῷ οἱ χήτοιχοι τῆς Ἀγίας Ἀγάθης ἐκοιμῶντο ὑπὸν βαθυτάτον, ἠκούσθη κροτάλισμα δυνατόν εἰς τὴν θύραν τοῦ Ῥοζάλλου. Ὁ γέρον ἐσηκώθη πρῶτος, οἱ υἱοὶ του ἤρπασαν τὰ πυροβόλα των, καὶ αἱ γυναῖκες ἀρῆκαν φωνὰς τρόμου.

— Τίς εἶναι; ἠρώτησεν ὁ Ῥοζάλλος περίφοδος.

— Εἰγώ, ὁ Σαλβατορ· ἀνοιξέ με.

Ἡ θύρα ἠνοίχθη καὶ ὁ Ῥοζάλλος ὠπισθοχώρησεν ἐνώπιον φαντάσματος. Ὁ Σαλβατορ, φορῶν κατάμαυρα ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν, τὴν κομὴν ἔχων ὀρθωμένην, τὸ γένειον ἀτακτον, καὶ τὸ ἔξω γυμνόν, ἐφαίνετο ὡς φάντασμα ἐξελθὼν ἀπὸ μνήμα.

— Τετέλεσται! εἶπεν ἡ Νεάπολις ἐδουλώθη ὑπὲρ ποτε. Τὸν ἀλιέα, τὸν θελήσαντα νὰ τὴν ἀπαλλάξῃ τοῦ αἵσχους, τὸν ἐφάνευσαν, τὸν φρικανίσαν, τὸν γαμβρόν μου, τὸν ἐφαρμάκισαν, ὁ Ἀνιέλος Φολκόνης ἐφυγεν εἰς Γαλλίαν, καὶ ἐγὼ ἐπανέρχομαι εἰς Ῥώμην διὰ νὰ μὴ ἐπιστρέψω πλέον. Αὕτη εἶναι ἡ τρίτη καὶ ἡ τελευταία φορὰ καθ' ἣν μὲ βλέπετε. Μόνος ἐγὼ ἐπιζῶ ἐκ τῶν ἱπποτῶν τοῦ Θανάτου.

— Σὲ διώκουν, τέκνον μου; ἠρώτησεν ὁ Ῥοζάλλος μὲ τὴν φιλοστοργίαν καὶ τὴν πατρικὴν ἐκείνη ἀνησυχίαν τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀνέκαθεν ὑπὲρ αὐτοῦ.

— Ἄν μὲ διώκουν! ἐπανελάβε τεταραγμένος ὁ ζωγράφος· ναι, ἀλλὰ μὲ διώκουν οἱ λογισμοὶ μου, ἡ λύπη μου, ἡ μακία μου. Γρήγορα, γρήγορα, φέρετε γραφίδας, χρώματα, ἢ θὰ τρελαθῶ.

Καὶ διασκελιζόμενος τὴν αἴθουσαν, ἐκλαίει, ἐβρυχάτο, ἀπέσπα τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς του. Ἐπειτα, ἀρπάσας γραφίδα μὲ χεῖρα σπασμώδη, ἐσχέδιασεν

ἐπὶ πανίου τὴν φρικωδέστεραν σφαγὴν ἥτις ἐξωγράφθη πώποτε. Ὑποθέτω ὅτι δὲν ὑπάρχει καμμία μάχη εἰς τὸν κόσμον ἱκανὴ νὰ παραβληθῇ μὲ τοῦτο τὸ ἀριστοτέλειμα. Κύτταξε!

Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἀπετύλιξεν ὅλως ἐνθουσιῶν τὴν τρίτην εἰκὼν τοῦ.

Καὶ ἐπιφώνησις θαυμασμοῦ ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ στόμα μου. Ποτὲ δὲν ἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου ὠραιότερον ἀντικείμενον! Δὲν ἦτο οὔτε τοποθεσίᾳ ἀγρία, οὔτε σάτυρος· ἦτο σκηνὴ φρικώδης, τρομερὰ, σκηνὴ ὀλέθρου, θανάτου καὶ ἐκδικήσεως! Ἴπποι ἐπλεον ἐντὸς ποταμοῦ αἵματος· κεφαλαί, χωρισθεῖσαι ἀπὸ τοῦς κορμούς, κατεκυλόντο ὡς σφαίραι ψυχραὶ καὶ τραυματικαὶ ὀλολύζοντες, καὶ νικηταὶ ἀλαλάζοντες, καὶ πολεμισταὶ ἀγωνιῶντες! Καὶ αὕτη ἡ πραγματικότης δὲν εἶναι βεβαίως τρομερώτερα!

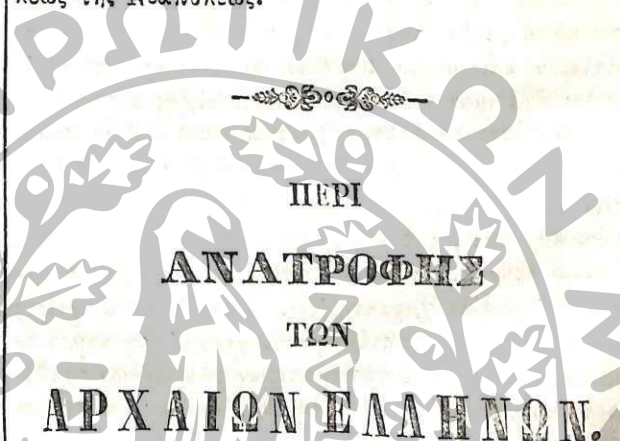
— Λοιπὸν! τί λέγεις φίλε μου;

— Λέγω ὅτι ἔχεις τὰ τρία ἀριστοτέλειμα τοῦ Σαλβατορ Ῥοζα.

— Κ' ἐγὼ λέγω ὅτι τὸ γεῦμα εἶν' ἐτοιμον, ἀνεφώνησεν ὁ μικρὸς χωρικός, βαλὼν τὴν βίνα εἰς τὴν θύραν τοῦ ἐργαστηρίου.

Μετὰ τὸ τέλος τοῦ γεύματος, γεύματος ραιδροτάτου καὶ εὐθύμου, ἀρῆκα τοὺς καλοὺς μου φίλους τῆς Ἀγίας Ἀγάθης, λυπούμενος ἀπὸ καρδίας διότι δὲν ἐδυνάμην ν' ἀμείψω καὶ ἐγὼ τὴν φιλοξενίαν των δι' ἀριστοτέλειμα.

Ὅσον διὰ τὸν μικρὸν Σαλβατορ, τὸν ὁποῖον ὁ Ἰαδίνος καὶ ἐγὼ εἰχομεν ἐκλάβει ἀντὶ Διθίοπος, τὸν εὐ-ληκα, κατὰ τὴν τελευταίαν μου περιήγησιν, εἰς Ῥώμην, διαπρέποντα μεταξὺ τῶν ὑποτρόφων τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως.

ΠΕΡΙ ΑΝΑΤΡΟΦΗΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ.

(Συνέχεια καὶ τέλος. Ἰδε Φυλλ. ΕΗ')

Ὅλα τὰ μέχρι τοῦδε εἰρημένα ἰσχύουσι μόνον περὶ τῆς διδασκαλίας τῶν ἀρρένων. Περὶ ἰδιαιτέρων δὲ καταστημάτων διὰ τὰ κοράσια, οὐδ' αὖτε δὲν γίνεται μνεία, καὶ ἂν ὑπῆρχον, ἐπρεπε κατὰ τὸν τρόπον καθ' ὃν ἐγένετο καθόλου ἡ γυναικεῖα ἀνατροφή, νὰ ᾔναι πάντῃ κεχωρισμένη. Ἀθηναῖα ὁ Πλάτων (1) θέλει γυμνάσια καὶ διδασκαλεῖα ἀρρένων καὶ κορών,

έννοείται ὅτι κεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων, καθὼς καὶ ἐν VIII. τῶν Νόμων θέλει διὰ μὲν τὰ ἄρρενα ὀργησάσθαι, διὰ δὲ τὰ κοράσια ὀργηστρίδας, ἀλλὰ ταῦτα εἶναι μόνον ἰδικαί του προτάσεις, πραγματικῶς δὲ ἦσαν ἀνυπαρκτά. Παρὰ Τερέντιον (1) ὑπάρχει μὲν βεβαίως ἐν κοράσιον εἰς σχολεῖον, ἀλλ' εἶναι καθαρίστρια, κτήμα ἐνδοποροβοσκῶν, ἥτις ἐκεῖ μακάριον νὰ παῖζῃ τὴν κωμῶν. Εἰς ὅλας δὲ τὰς περὶ τῆς γυναικεῖας σωφροσύνης εἰδήσεις ἤθελεν εἰσθαι ἀντίθετον, ἐὰν αἱ ἐλευθέραι θυγατέρες τῶν πολιτῶν ἐφοίτων εἰς διδασκαλικά καταστήματα ἐκτὸς τῆς πατρικῆς οἰκίας. Αὐταὶ ἐπιδιδύσκοντο μόνον ἀπὸ τῆς μητέρας τῶν καὶ τὰς θεραπεύειν ὅσον ἦτον ἀπαρτιτῶς ἀναγκαῖον.

Τὰ ἐξωτερικὰ ἔθιμα καὶ ἡ εὐταξία (εὐκοσμία) εἴλκυντο πρὸ πάντων τὴν προσοχὴν τῶν παιδαγωγῶν. Μάλιστα ὁ Πλάτων (Πρωτ.) λέγει· «Μετὰ δὲ ταῦτα εἰς διδασκαλῶν πέμποντες πολλοὺ μᾶλλον ἐντέλλονται ἐπιμελεῖσθαι εὐκοσμίαν τῶν παιδῶν, ἢ γραμμάτων τε καὶ κινήσεως. » Ἐνδέχεται μὲν καὶ ἐνταῦθα ἡ λέξις εὐκοσμία νὰ λαμβάνηται καθ' ὑψηλοτέραν σημασίαν, ὡς ἐν γένει χρηστοσύνη, ἀλλ' οὐδὲν ἦτον ἐρρόντιζον καὶ διὰ τὰ παρχμικὰ ἔθιμα, εἰς τὰ ὅποια ἐπρεπε συνήθως νὰ ὑπέκλινον. Ὡς πρὸς ταῦτα δ' ἐρρόντιζον διὰ μὲν τὰ ἄρρενα οἱ παιδαγωγοί, διὰ δὲ τὰ θήλεα αἱ μητέρες καὶ αἱ θεραπεύειναι. Πλεῖστα μαρτυρίαι ὑπάρχουσι περὶ τούτου· «καὶ αὐτοὶ διδάσκουσιν οἱ παιδαγωγοί,» λέγει ὁ Πλούταρχος (2), ἀκεκυρότας ἐν ταῖς ὁδοῖς περιπατεῖν, ἐνὶ δακτύλῳ τὸ τρίχον ἄψασθαι, δυσὶ δ' ἰχθύν, σίτον, κρέας, οὕτω κινᾶσθαι, τὸ ἱμάτιον οὕτως ἀναλαβεῖν. » Ἐπὶ τῆς τραπέζης ἰδίως προσεῖχον πολλοὺ, ὥστε νὰ λάθωσι τὰς τροφὰς μετὰ τὴν δεξιὰν χεῖρα (3)· «τῇ μὲν δεξιᾷ συνεθίζειν τὰ παιδία δεχεσθαι τὰς τροφὰς, κἂν προτείνεσι τὴν ἀριστερὰν ἐπιτιμᾶν. » Ἐπὶ δαισιδαιμονέστερον περιγράφεται τὸ ἔθιμον τοῦτο εἰς τὸ περὶ τύχης σύγγραμμά τοῦ Πλουτάρχου (κεφ. ζ.) «τοὺς παῖδας διδάσκοντες τῇ δεξιᾷ λαμβάνειν τοῦ σίτου, τῇ δ' ἀριστερᾷ κρατεῖν τὸν ἄρτον. » Ἐν γένει ἦτο συνήθεια, καθὼς καὶ τὴν παρ' ἡμῶν, καθ' ὅλας τὰς ἐργασίας νὰ μεταχειρίζονται ἐξῆχως τὴν δεξιάν, ὅπερ ὁ Πλάτων (4) ὡς μεταγὰλιν ἀνοησίαν χαρακτηρίζει. «Τὰ δὲ κατὰ χεῖρας ἀνοία τροφῶν καὶ μητέρων οἷον χωλοὶ γέγοναμεν ἐκαστος· τῆς φύσεως γὰρ ἐκτέρων τῶν μελῶν σχεδὸν ἰσορροπούσης, αὐτοὶ διὰ τὰ ἦθη, διάφορα αὐτὰ πεποιήκαμεν, οὐκ ὀρθῶς χρώμενοι. » Ἀρκετὰ σημαντικὸν ἐθεώρησε τοῦτο ὁ Ἀριστοτέλης, ὥστε τὸ ἐξαίρει ὡς ἰδιοτροπίαν τῆς Πλατωνικῆς νομοθεσίας.

Ὅτε δ' ἐξέρχοντο τῆς οἰκίας, ἐπρεπε εἰς τὰ ὁδοὺς νὰ βλέπωσι κοσμίως ἐμπρὸς τῶν εἰς τὴν γῆν, ἢ καθὼς λέγεται εἰς τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν χωρίον τοῦ Πλουτάρχου, κεκυρότες. Οὕτω τοὺς περιγράφει καὶ ὁ Λουκιανός. Τὸ αὐτὸ ἀπαντᾶται τοῦλάχιστον καὶ εἰς τὸ πρόγραμμα Δημητρίου τοῦ Φαληρέως (5)· «τοὺς

νέους, ἔρη, δεῖν ἐπὶ μὲν τῆς οἰκίας τοὺς γυνεῖς αἰδεῖσθαι, ἐν δὲ ταῖς ὁδοῖς τοὺς ἀπαντῶντας, ἐν δὲ ταῖς ἐρημίαις ἐκαστοὺς. » Κυρίως δὲ ἡ εὐκοσμία καὶ τὸ πρὸς τοὺς μεγαλητέρους σεβας ἦτο μίξ τῶν πρωτίστων ἀπαιτήσεων, καὶ ὁ Πλάτων (1) καθὼς διατάσσει καθόλου· «πᾶς ἡμῖν αἰδεῖσθω τὸν ἑαυτοῦ πρεσβύτερον ἔργῳ τε καὶ ἔπει. » οὕτω καὶ ἰδίως ὡς οἰκοθεν νοούμενον παραδέχεται ὅτι οἱ νεώτεροι ἐνώπιον τῶν μεγαλητέρων πρέπει νὰ σιωπῶσιν (2)· «σιγάς νεωτέρων παρὰ πρεσβυτέρους ὡς πρέπει. » Ὁραιοτερον παράδειγμα τοιαύτης αἰδοῦς δὲν δύναμεθα νὰ εὑρωμεν εἰς τὴν ἀρχαιοτάτην, παρὰ τὸ τοῦ Αὐτολύκου εἰς τὸ Συμπόσιον τοῦ Ξενοφώντος. Καθόλου δὲν λαμβάνει μέρος εἰς τὴν συναναστροφὴν, καὶ τὸ χωρίον, ὅπου ἐρωτηθεὶς ἀποκρίνεται, εἶναι ἐν τῶν χαριεστάτων εἰς τὸ αἰσθολογικὸν ἐκεῖνο σύγγραμμά. «Οὗτός γε μὴν (Αὐτόλυκος), ἔφη τις, δῆλον ὅτι ἐπὶ τῷ νικηφόρῳ εἶναι (μέγα φρονεῖ)· καὶ ὁ Αὐτόλυκος ἀνεκφύρως εἶπε· Μὰ Δι' οὐκ ἔγωγε· ἐπεὶ δὲ ἀπαντες ρυθριάζας εἶπε· Μὰ Δι' οὐκ ἔγωγε· ἐπεὶ δὲ ἀπαντες ἤσθεντες, ὅτι ἤκουσαν αὐτοῦ φωνήσαντος, προσέβλεψαν, εἰς τὸν αὐτόν, Ἀλλ' ἐπὶ τῷ μὴν, ὦ Αὐτόλυκε; ὁ δ' εἶπεν· Ἐπὶ τῷ πατρὶ· καὶ ἅμα ἐνεκλίθη αὐτῷ. » (3) Ἀλλὰ τινὰ ἐπίσης πολλὴ εὐχάριστον εἰκόνα παρέχει ἐν ἀποσπασμα τοῦ Μενάνδρου παρὰ Πλουτάρχῳ (4). «Τῶν μὲν γὰρ παρὰ τῷ Μενάνδρῳ νεανίσκων ὑπὸ τοῦ πορνοβοσκῶ παρὰ πότον ἐπιβουλεύμενων καλὰς καὶ πολυτελεῖς εἰσάγοντος ἐταίρας, ἐκαστος, ὡς φησί»

κύψας ἐς αὐτὸν τῶν τραχημάτων ἔφα, φυλαττόμενος καὶ φοβούμενος ἐμβλέπειν.

Ὅτι δὲ ὁ Αὐτόλυκος ἔλαβε μέρος εἰς συμπόσιον γεγεννημένον ἐκτὸς τῆς πατρικῆς οἰκίας, συνέβη κατ' ἐξαιρέσιν. Ἐπειδὴ ὁ ἐραστὴς τοῦ παρὰσκυλίου τὸ δειπνῶν χάριν αὐτοῦ μόνου πρὸς πανήγυριν τῆς νίκης του (νικητήρια ἐστὶν). Εἰγείρεται δὲ τοῦ δειπνῶντος πρῶτος τῶν ἄλλων (5)· «Αὐτόλυκος δὲ, ἔφη γὰρ ὥρα ἦν αὐτῷ, ἐξανίστατο εἰς περίπατον. » Εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν συνέβαινε τὸ τοιοῦτον μάλιστα, ὅταν ἐξενίσκοντο προσκεκλημένους φίλους, πολλάκις δὲ ἐπέμποντο οἱ παῖδες καὶ εἰς τὸν γυναικωνίτην, καθὼς τὸ κἀμνεῖ ὁ Εὐκράτης δι' ἑλλειψιν τόπου παρὰ τῇ τραπέζῃ (6)· «Τὸν υἱὸν γὰρ ἐγὼ κελεύσω ἐν τῇ γυναικωνίτιδι μετὰ τῆς μητρὸς ἐστιαθῆναι, ὡς σὺ χώραν ἔχης. » Τοῦλάχιστον περὶ τούτου δὲν ὑπῆρχε νόμος ὡς βλέπομεν ἐν τῷ Ε'. χαρακτηριστικὸν τοῦ Θεοφράστου, ὅπου ὡς χαρακτηριστικὸν τοῦ Ἀρέστου ἀναφέρεται καὶ τοῦτο· «καὶ κεκλημένος δὲ ἐπὶ δειπνῶν κελεύσαι καλεῖσθαι τὰ παιδία τὸν ἐστιῶντα, καὶ εἰσιόντα φῆσαι σύκου ὁμοιότερα εἶναι τῷ πατρὶ. » Ἐνθὺ δὲ οἱ ἄνδρες κτεκλίνοντο παρὰ τῇ τραπέζῃ, οἱ παῖδες ἐκάθηντο, οὕτω λέγεται καὶ περὶ τοῦ Αὐτολύκου· «Αὐτόλυκος

μὲν οὖν παρὰ τὸν πατέρα ἐκαθεζέτο, οἱ δ' ἄλλοι, ὥσπερ εἰκός, κατεκλίθησαν. »

Εἰς τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους πολλὴ ἄτοπον ἐθεωρεῖτο ὡς πρὸς τοὺς νέους τὸ νὰ φροντίσωσιν οἱ ἴδιοι περὶ τῶν δημοσίων υποθέσεων τῶν, ἂν καὶ εἶχον περᾶσαι ἤδη τὴν παιδικὴν ἡλικίαν. Περὶ τῆς Σπάρτης λέγει ὁ Πλούταρχος (1)· «Οἱ μὲν γε νεώτεροι τριάκοντα ἔτων τὸ παράπαν οὐ κατέβαινον εἰς ἀγοράν, ἀλλὰ διὰ τῶν συγγενῶν καὶ τῶν ἐραστῶν ἐποιούντο τὰς ἀνγκυαίας οἰκονομίας. » Εἰς τὰς Ἀθήνας δὲν ὑπῆρχε μὲν τόσος στενὸς περιορισμὸς, ἀλλ' ἡ αὐτὴ ἐκείνη αἰδὼς ἐκράτει τοὺς νέους εἰς τὴν οἰκίαν. Ὡς πρὸς τὴν περὶ τὰ πολιτικὰ ἀδιαφορίαν τῶν νέων, τοῦλάχιστον τῶν πλειοτέρων, ἀξίον λόγου εἶναι ἡ παρὰ τῷ Λυσίᾳ (2) εἰδήσις· «φαίνονται οὖν τρισκαίδεκάτης ὢν, ὅτε ὁ πατὴρ ὑπὸ τῶν τριάκοντα ἀπέθνησκε, ταύτην δὲ ἔχων τὴν ἡλικίαν οὗτ' εἰ ἔστιν ὀλιγαρχία ἐπιστάμην κτλ. » Μετὰ ταύτην τὴν εἰδήσιν δύναμεθα νὰ συνδέσωμεν καὶ ὅσα ὁ Αἰσχίνης εἰς τὸν κατὰ Τιμάρχου λόγον λέγει· «Τὸτ' ἐρεσθαι τοῖς παισὶ καὶ τοῖς μεираκίοις τοὺς ἑαυτῶν οἰκίους, ὅπως τὸ πρᾶγμα κέκριται, πρόχειρον· τί οὖν λέξετε οἱ τῆς ψήφου νυνὶ γεγονότες κύριοι, ὅταν οἱ ὑμέτεροι παῖδες ὑμᾶς ἔρωνται, εἰ κατεδικάσατε, εἰ ἀπεψηφίσασθε; » Ἐπειδὴ πρῶτον μὲν ἡ δίκη τοῦ Τιμάρχου ἐνδιέφερε τοὺς παῖδας, ἔπειτα μὲ ταῦτα δὲ ἐννοεῖ ὁ ῥήτωρ, εἰμὲ τὴν παιδικὴν περιέργειαν, καὶ τελευταῖον, βεβαίως ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Αἰσχίνου ἀλλέως συνέβαινε ἢ εἰς τοὺς ἀρχαιοτέρους καιροὺς· καὶ τῶντι πολλοὶ νεώτεροι ἦσαν παρόντες εἰς ταύτην τὴν δίκην (3). Περὶ τῶν ἀξιεπαίων ἐκείνων ἡδὼν τῶν ἀρχαιοτέρων χρόνων λέγει ὁ Ἰσοκράτης (4)· «οὕτως δ' ἐφευγον τὴν ἀγοράν, ὥστε εἰ καὶ ποτε διελεύειν ἀναγκασθῆιν, μετὰ πολλῆς αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης ἐραίνοντο τοῦτο ποιούτες. » καὶ ὁ Ἰσαῖος (5)· «καὶ τότε μὲν οὕτως ὑπ' αὐτοῦ (τοῦ πατρὸς) σωφρόνως ἐπαιδευόμεθα, ὥστ' οὐδὲ ἀκροατόμενοι οὐδέποτε ἤλθομεν ἐπὶ δικαστήριον. » οὕτως ἀναφέρει καὶ ὁ Ξενοφῶν (6) τὸν Εὐθύδημον ὡς διὰ νεότητά οὕτω εἰς τὴν ἀγορὰν εἰσιόντα. Ἰδίως δὲ ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἦσαν μεταβεβλημένα πλέον τὰ ἦθη· ἐκ τούτου ἐξηγούνται καὶ τὰ παράπανα τοῦ Ἀνδοκίδου (7)· «αἰτιγάρτοι τῶν νέων αἱ διατριβαὶ οὐκ ἐν τοῖς γυμνασίοις, ἀλλ' ἐν τοῖς δικαστηρίοις εἰσίν. » Τὴν μεταβολὴν ταύτην κυρίως ἐλέγχει πικρῶς ὁ Ἀριστοφάνης, παραβάλλων τὰ ἀρχαιότερα ἦθη μετὰ τὰ νεώτερα. Οὕτως ἐν Νεφέλαις (στ. 960. κ. ἐ.) λέγει ὁ Δίκαιος λόγος·

Λέγω τοῖνυν τὴν ἀρχαίαν παιδείαν, ὡς δέκετο ὅτ' ἐγὼ τὰ δίκαια λέγων ἦνθον, καὶ σωφροσύνην νεώμιστο,

πρῶτον μὲν ἔδει παιδὸς φωνὴν γρούξαντος μηδὲν ἀκοῦσαι·

- (1) Λυσ. 25. (2) κ. Θεομνήστ. (3) παρὰβλεπε τὸ ὅμοιον χωρίον τοῦ Δημοσθένους εἰς τὸν κ. Νεαίρ. λόγον. (4) Ἀρεσπαγ. 18. (5) π. Κλεονόμ. κλ. 2. (6) Ἀπομν. IV, 2. 1. (7) κ. Ἀλκιβ.

εἰτα βαδίζειν ἐν ταῖσιν ὁδοῖς εὐτάκτως ἐς καθαριστοῦ τοὺς κωμήτας γυμνοὺς ἀθρόους, καὶ κρινώδη κατανίφει.

Κατωτέρω δὲ ἐκφέρεται κωμικῶς (981).

Οὐδ' ἂν ἐλθέσθαι δειπνοῦντ' ἔξην κεφάλαιον τῆς βάρανίδος, οὐδ' ἂν ἀνθρον τῶν πρεσβυτέρων ἀρπάξαι, οὐδὲ σέλινον, οὐδ' ὀψοφαγεῖν, οὐδὲ κιχλίζειν, οὐδ' ἴσχειν τὸ πόδ' ἐκκαλλᾶν.

Ἐπειτα ὀνειδίζεται ὁ Ἀδίκος λόγος (987).

Σὺ δὲ τοὺς νῦν εὐθὺς ἐν ἱματίοις προδιδάσκεις ἐντετυλίχθαι.

Καὶ τέλος ἔπεται ἡ πρὸς τὸν Φειδιππίδην παραίνεσις (990).

Πρὸς ταῦτ' ὦ μεράκιον, θαρρῶν ἐμὲ τὸν κρείττονα λίγον αἰρού, κἀπιστήσῃ μισεῖν ἀγορὰν καὶ βλαβεῖον ἀπέχεσθαι καὶ τοῖς αἰσχροῖς αἰσχύνεσθαι, κἂν σκόπητ' τίς σε, φλέγῃσθαι, καὶ τῶν θάκων τοῖς πρεσβυτέροις ὑπανίστασθαι προσοῦσι κ. τ. λ.

Ἐπὶ τέλος ἐνταῦθα ἀρμόζει νὰ τεθῇ καὶ ἡ ὥραία ἐκείνη εἰκὼν, τὴν ὁποῖαν διαγράφει ὁ Λουκιανός, ἡ ὁστιςδήποτε καὶ ἂν ᾖ ἡ συγγραφεὺς τῶν Ἑρώτων, περὶ τοῦ σώφρονος καθημερινοῦ βίου χρηστούτου τινος παιδός. ὁρθῶς, λέγει (1), «ἀναστὰς ἐκ τῆς ἀζύγου κοιτῆς τὸν ἐπὶ τῶν ὁμμάτων ἐτι λοιπὸν ὕπνον ἀπονιψάμενος ὑδατι λιτῷ (2), καὶ χιτωνίσκον καὶ χλανίδα ταῖς ἐπωμίαις περόναις συρράψας, ἀπὸ τῆς πατρῶας ἐστίας ἐξέρχεται κάτω κεκυρῶς, καὶ μηδένα τῶν ἀπαντῶντων ἐξ ἐναντίου προσβλέπων· ἀκόλουθοι δὲ καὶ παιδαγωγοί, χορὸς αὐτῷ κόσμιος, ἔπονται τὰ σεμνὰ τῆς ἀρετῆς ἐν χερσὶν ὄργανα κροτούντες. οὐ προστοῦ κτενὸς ἐντομὰς κόμην καταψήχειν δυνάμενας, οὐδ' ἔσοπτρα τῶν ἀτιμωρῶν χαρακτηριστῶν ἀγράφους νεῖκόνους (ταῦτα πάντα ἐκφέρονται κατ' ἀντίθεσιν τοῦ γυναικεῖου φύλου), ἀλλ' ἡ πολὺπτυχοὶ δέλτοι κατόπιν ἀκολουθοῦσιν, ἢ παλαιῶν ἔργων ἀρετᾶς φυλάττουσαι βιβλῶι· κἂν εἰς Μουσικοῦ δεοὶ φοιτῇ, εὐμελὲς λύρα. » Ἀλλὰ βεβαίως ἡ εἰκὼν αὕτη δὲν ἀρμόζει εἰς μέγα μέρος τῶν νέων καὶ κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους, καὶ, παραλειπομένων ὅλων τῶν ἄλλων συνεργουσῶν αἰτιῶν, δὲν πρέπει νὰ ἀμφιβάλλωμεν, ὅτι ἐν παραδείγμα, ὁποῖον τὸ τοῦ Ἀλκιβιάδου, ὅστις ἤδη παῖς ὢν ἀχαλίνωτον καὶ ἀκόλαστον βίον διήγεν, ἐπρεπε νὰ ἔχῃ τὴν ὀλεθριωτάτην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ἀττικῆς νεολογίας. Ἄλλως τε εἶχον καὶ αἱ Ἀθηναὶ ἀναμφιβόλως πολυάριθμον πλῆθος κακῶς ἀνατετραμμένων παιδῶν (gamin), τὰ ὅποια ἦσαν πρόθυμα κατὰ διαταγὴν ἄλλων παντοῖα κκυρογῆματα νὰ πράξωσιν. Τοιούτου εἴδους παράδειγμα ἀπαντῶμεν παρὰ Δημοσθένει (3)· «πρὸς δὲ τούτοις μετ' ἡμέραν παιδάριον ἀστὸν εἰσπέρμψαντες, διὰ τὸ γείτονές τε εἶναι καὶ ὁμορον τὸ χωρίον, ἐκέλευον τὴν ῥοδωνίαν βλαστάνουσαν ἐκτίλλειν. »

(1) Ἑρώτ. 44.

(2) Παράβλεπε Προπ. III. 40, 13.

(3) κ. Νικοστρ.

(1) Phorm. I. 2. 36. 38. (2) ὅτι διδ. ἡ ἀρ. 2.

(3) π. παίδ. ἀγωγ. 7

(4) Νόμ. VII. παρὰβλεπε Ἀριστοτέλ. Πολιτ. II. 2.

(5) παρὰ Διογ. Λαέρτ. V, 87.

(1) Νόμ. IX.

(2) π. Πολιτ. IV. (3) κεφ. Γ', 12.

(4) Ὑγιειν. Παραγγ. 18.

(5) Κεφ. Θ', 1.

(6) Λουκιαν. ἐνύπν.

Ἀπὸ τοῦ 16 ἔτους ἤρχιζεν εἰς τὰς Ἀθήνας διαιτῆς ἐποχῇ, καθ' ἣν ὁ νέος ἰδίως ἐπεμελεῖτο τὰς σωματικὰς εἰς τὰ γυμνάσια· αὕτη εἶναι ἡ ἐποχὴ, καθ' ἣν ὁ Δουκιανὸς ὀνομάζεται *πρόσθετος*· ἡ συνήθης δ' ἐκφρασις διὰ ταύτην τὴν ἐποχὴν εἶναι τὸ, *ἐπὶ διατέτῃ ἡβῇ*. Ὁ δὲ περὶ τῶν ἐκ τούτου προκύπτουσιν νομίμων σχέσεων, καὶ τῶν ἐθίμων λόγος δὲν ἀνήκει ἐν ταῦτα. Μετὰ παρέλευσιν τῶν δύο τούτων ἐτῶν κατετάσσετο ὁ νέος μεταξύ τῶν ἐφήβων, καὶ ἤδη, ἀφ' οὗ ὑπερετοῦσε τὴν πόλιν ὡς *περίπολος* μέχρι τοῦ εἰκοστούτου μετέβαινε διὰ μίαν εἰς ἐλευθερώτερον βίον, καθ' ὃν ἠδύνατο νὰ ἐκλέξῃ, τοῦλάχιστον ὁ εἰς ὑψηλοτέραν τάξιν ἀνήκων, οἰονόηποτε ἐπιτήδευμα κατὰ τὴν φυσικὴν του κλίσιν. Οἱ πτωχότεροι φυσικὰ ἐφρόντιζον νὰ πορίζωνται τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα· ἀλλὰ καὶ εὐκατάστατοι πατέρες ἐφρόντιζον ἐνίοτε νὰ προσδιορίσωσιν εἰς τοὺς υἱοὺς τῶν τὸ μέλλον ἐπαγγέλματων, ὅπερ ἀρίστα ἐλεγχροῦν οἱ κωμικοί. Οἱ πλεῖστοι δὲ τῶν πλουσίων παρεδίδοντο εἰς τερπνὰς ἐνασχολήσεις, οἷον εἰς κυνήγιον, εἰς ἵππικὴν, καὶ εἰς συναναστροφὴν ἑταίρων, ἢ ἐμαθῆσκον εἰς τοὺς φιλοσόφους. Ταῦτα σαφέστατα ἐκφορίζονται παρὰ Τερεντίῳ (1), παρὰ βαλε Ξενοφῶντα ἐν τοῖς Ἀπομνημονεύμασιν (2). «Ὅτι περ ἄλλος τις ἢ ἵππῳ ἀγαθῷ, ἢ κυνὶ ἢ ὄρνιθι ἡδίσταιτο· ἐπεὶ δὲ εἰς τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα τῆς κλίσεως ἐπιτηδεύματα ὑπήγετο καὶ ἡ πολλὰς εἰς δεινότητα πάθος καταντῶσα εὐχαρίστησις εἰς τὰς ἀλεκτρονομαχίας καὶ ὁρτυγοκοτίας, καὶ ταῦτα τὰ ζῶα ἐτρέφοντο παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις μὲ τὴν μεγαλητέραν ἐπιμέλειαν καὶ φροντίδα.

Τοιαύτας ἐλευθερίας, ἀλλ' ὡς πρὸς τοὺς καθ' ἑκάστα ἀθρώπους πολλάκις καὶ ἐπιζητούς ἐνασχολήσεις ἡ πολιτεία οὐ μόνον εὐχαρίστως τὰς ἐδίδεκεν, ἀλλὰ μάλιστα καὶ παροῖναι πρὸς αὐτάς τοὺς πλουσίους ὁ Ἄρειος Πάχος ἐπίσης, καθὼς καὶ τοὺς ἀργοὺς πτωχοὺς προσέριπεν εἰς ἐργασίαν. Οὕτω λέγει ὁ Ἰσοκράτης (3): «τοὺς δὲ βίον ἱκανὸν κεκτημένους περὶ τὰ ἵππικὴν καὶ τὰ γυμνασικὰ, καὶ κυνηγέσια, καὶ τὴν φιλοσοφίαν ἠνάγκασαν διατρέχειν.» Τούτο ἔκαμνον, οὐ μόνον διὰ νὰ παρέχωσιν εἰς τὸ ἀνισυχὸν πνεῦμα τῶν νέων ἀκίνδυνον τάξιν, ἀλλὰ καὶ διότι αὐταὶ αἱ σπουδαὶ ὀδηγοῦσαι τοὺς νέους εἰς τὴν νίκην κατὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς καὶ τοὺς λοιποὺς ἀγῶνας ἦσαν εἰς τὴν πολιτείαν πηγὴ εὐκλείας καὶ δόξης. καθὼς ὁ αὐτὸς Ἰσοκράτης (4) λέγει· «τὰς πόλεις ὀνομαστάς γιγνομένας τῶν νικωντῶν καὶ ὁ Λυσίας (5): «αὐτὰ οὐτε ἵππουν, οὐ μόνον ἵππους ἐκτίσαστο λαμπροὺς, ἀλλὰ καὶ ἀθλητὰς ἐνίκησεν Ἰσθμοὶ καὶ Πευκέ, ὥστε τὴν πόλιν κηρυχθῆναι καὶ αὐτὸν στεφανωθῆναι.» — Οὕτω λοιπὸν αἱ τοιαῦται ἐνασχολήσεις ἐφαίνοντο ὡς αἱ καταλλήλσταται διὰ τὸν ἐλευθερίως πεπαιδευμένον, ὅστις καθὼς βλέπομεν εἰς τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ

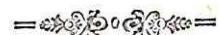
Ξενοφῶντος (1): δυσκόλως ἤθελον ἐκλέξει ἰδιαιτέρον τινα χρηματιστικὸν βίον.

Ἐν Σπάρτῃ, ἥτις πᾶσαν ἀτομικὴν τάξιν καὶ κλίσιν παραβλεπούσα παντάπασιν, μόνον διὰ τὴν πολιτείαν καὶ κατὰ ἕνα τρόπον ἀνέτρεψε τὴν νεολαίαν, βεβαίως δὲν ὑπῆρχον τοιαῦτα εὐθυμότερα παίγνια τῆς κλίσεως. Ἀληθινὰ καὶ ἐκεῖ ἄμα ἐφθάνεν ὁ νέος τὸ 18 ἔτος τῆς ἡλικίας ἐξήρχετο ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν παιδῶν, ἀλλὰ τὸ ὄνομα ἤδη, τὸ ὅποιον ἐπετίθετο εἰς αὐτόν, χαρακτηρίζει τὸν εἰς δημόσιον βίον προορισμὸν του. Ἐπεὶ δὲ παρὰ Πλουτάρχῳ (2) λέγεται· «Εἰρνας δὲ καλοῦσι τοὺς ἔτος ἡδὴ δευτέρου ἐκ παιδῶν γεγονότας· μελλείρνας δὲ τῶν παιδῶν τοὺς πρεσβυτάτους. Οὗτος οὖν ὁ Εἶρην εἰκοσιν ἔτη γεγονώς ἀρχεῖτε τῶν ὑποτεταγμένων ἐν ταῖς μάχαις, καὶ κατ' οἶκον ὑπηρεταῖς χοῖται πρὸς τὸ δειπνόν.» Τούτῃσι τὸ ὄνομα εἶρην σημαίνει κυρίως ἀργοντα (3).

Ἐκ τῆς νεωτέρας τῆν Ἑλληνικὴν Παιδαγωγικὴν ἀπορώσας φιλολογίας ὑπάρχει, ἐκτὸς ἄλλων τινῶν, τὸ οὐσιωδὲς σύγγραμμα τοῦ Φρειδερίκου Κραμέρου «Geschichte der Erziehung und des Unterrichts im Alterthume. 2 Bde. Elberf. 1832: 38.

(Ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ)

Γαβριὴλ Σοφοκλῆς.

ΔΙΑΣΩΣΙΣ ΠΛΟΙΟΥ ἙΛΛΗΝΙΚΟΥ.

—ο—

Οἱ ἀναγινώσται τῆς Πανδώρας γνωρίζουσιν ἤδη ἀπὸ τοῦ Εἰ. φυλλαδίου αὐτῆς, τὴν λάβραν θύελλαν ἥτις ἐνσκήψασα τὴν 14 Ὀκτωβρίου τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν, κατέβαλεν ἀσεβῶς εἰς ἔδαφος καὶ αὐτὴν τὴν προαιωνίαν στήλην τοῦ Ὀλυμπείου. Παρὰ τὴν ἀνεπανόρθωτον ἐκείνην ζημίαν ἐπέφερε καὶ ἄλλας δεινότητας εἰς τε τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰς οἰκίας τῶν κατοίκων τῆς Ἀττικῆς, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰ ἐν τῷ λιμένι καὶ παρὰ τὸν λιμένα Πειραιῶς πλοῖα. Ἀνέτρεψε, συνέτριψε καὶ κατεπόντισε καὶ νῆας, καὶ λέμβους, καὶ φορτία, καὶ οἰκογενεῖας ὀλοκλήρους ἐστέρησεν οὕτω καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπιουσίου.

Κατὰ τὴν ἀξιοδάκρυτον τῶντι ἐκείνην περὶστασιν, οἱ ἐν Πειραιεῖ συνεισέφερον προθύμως ἕκαστος τὸν ἴδιον ὀβολὸν ὑπὲρ τῶν παθόντων· μετὰ δὲ αὐτῶν διεκρίθη, διὰ τε τῆς φιλαν-

θρωπίας καὶ τῆς ἀκαμάτου καὶ δραστηρίας αὐτοῦ συνδρομῆς, ὁ τότε ἐκεῖ διαμένων ναύαρχος Γάλλος Romain-des-Fossés. Ὀλοκλήρους ἡμέρας οἱ ἀξιωματικοί, οἱ ὑπ' ἑξουσιαστικοί καὶ οἱ ναῦται τῶν ὑπ' αὐτὸν διατελούντων πλοίων κατεγίνοντο ἀνευδότως εἰς τὸ νὰ ἀνασύρῃσι τὰ βυθισθέντα πλοῖα ἢ νὰ διασώσωσι τὰ λειψάνα αὐτῶν, καὶ εἰς πολλοὺς ἐκ τῶν παθόντων ἡ νοίχθη ἀφειδῶς τὸ βαλάντιον τοῦ φιλανθρώπου ναυάρχου.

Εἰς μίαν τῶν πράξεων τούτων ἀναφέρεται καὶ ἡ ἐπομένη ἐκθεσις, δι' ἣς καταδεικνύεται πρὸς τοὺς ἄλλους ἡ ἑλληνικὴ εὐφυΐα. Ὁ πλοῖ-αρχος Α. Ραφαήλ. ἐνδοξον ναυάγιον τοῦ ἀγῶνος, ὁμοιον ἀπό τινος μὲ τὰ θλιβερά ναυάγια ἅτινα ἐξέβρασεν ὁ ἀμείλιχος ἐκεῖνος κλύδων εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Πειραιῶς, διέσωσε πλοῖον προσαράξαν δεινῶς, διὰ μέσων ὑπαγρευσθέντων αὐτῷ οὐχὶ ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἀκαλλιεργήτου μὲν ἀλλ' ὀρθῆς αὐτοῦ κρίσεως.

Ἐπὶ τῆς ἐνσκηψάσης τὴν 14 Ὀκτωβρίου τοῦ παρελθόντος ἔτους λαίλαπος, ἐναυάγησε παρὰ τῷ λιμένι Κανθάρῳ τὸ ἑλληνικὸν ἐμπορικὸν βράκιον ὁ Μέντωρ, τόνων 323 τοῦ πλοίαρχου Νικολάου Γ. Ὁρλώφ ἐκ Σπετσῶν, ἔχον φορτίον σίτου.

Ἡ θάλασσα ἐξαγριωθεῖσα κατὰ τὴν νύκτα τῆς 14 Ὀκτωβρίου, ἐρρίψεν αὐτὸ βιαίως εἰς τὴν ἑρᾶν, καὶ ἐνῷ ἐβυθίζετο 15 πόδας Γαλλικοὺς εἰς τὸ ὕδωρ, μετεφέρθη εἰς βάθος, πρὸς μὲν τὴν πρύμναν 5, πρὸς δὲ τὴν πῶραν 14 ποδῶν.

Ἡ διάσωσις καὶ ἡ ἀνατροπὴ τοῦ πλοίου τούτου ὑπῆρξεν ἔργον ἑκακτον καὶ ὡς πρὸς αὐτοὺς τοὺς γηράσαντας κατὰ θάλασσαν. Τῆς δὲ διασώσεως ἐπελήφθη ὁ ἐπὶ τῆς ἐν Πειραιεῖ ναυλοχούσης Γαλλικῆς Φρεγάτας, ἡ Πανδώρα, ὑποναύαρχος Κύριος Romain-des-Fossés.

Ὁ Κύριος ὑποναύαρχος διὰ νὰ ἀνεγείρῃ τὸ προσαράξαν πλοῖον, ἠθέλησε ν' ἀντιτάξῃ τὴν βίαν εἰς τὴν βίαν, ἀλλ' οἱ γενναῖοι ἀγῶνές του ἐμεινον δυστυχῶς ἀτελεσφόρητοι. Διὸ τὴν ἐργασίαν τῆς διασώσεως ἀνέθεσαν εἰς τὸν ἐπὶ τῆς αὐτῆς φρεγάτας ὑποπλοίαρχον (officier de manoeuvre) Κ. Βουκέ.

Περὶ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου ὁ ὑποπλοίαρχος οὗτος μετὰ τοῦ ὑπὸ τὰς διαταγὰς του τεθέντος πληρώματος τῆς φρεγάτας ἤρχισε τὴν ἐργασίαν. Καὶ πρῶτον μὲν διέζωσε τρεῖς τὸ πλοῖον, (ὅρα εἰκὼν. Α), μὲ καμήλους 9 καὶ 10 δακτύλων, κατὰ τὸ μήκος του, ἐξ ὧν αἱ μὲν δύο διήρχοντο πλησίον τῆς μεσαίας βελόνης κ, ἕως εἰς τὸν ὑπὸ τὸν χηνίσκον σύνδεσμον Θ, αἱ δὲ τρίται ἀπὸ τοῦ εἰς τὸν χηνίσκον σύνδεσμου ὑπὸ τὴν πρύμναν διὰ τῆς ὁπῆς τοῦ πηδάλιου ἕως εἰς ἀμφοτέρους τοὺς ζυγοὺς λ καὶ μ. Ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν εἰς τὰ διαζώματα Θ, ι, κ, ἔδωσαν ἀνὰ δύο

σειράς βαρελίων 60 μὲν ἀκίδων χωρητικότητος ἑκαστον, ἀλλὰ κενῶν, ὅπως χρητιμύσωσι μετὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ πλοίου πρὸς δικτήρησιν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Ἐπειτα δὲ πρὸς τὴν προσηραγμένην ἀριστερὰν πλευρὰν βυθίσας δύο μεγάλας λέμβους καὶ στερεώσας αὐτάς καλῶς, ἐξέβαλε τὸ ἐν αὐταῖς ὕδωρ. Εἰς δὲ τὸν σύνδεσμον Θ τῶν διαζωμάτων ἔδωκε καμήλον καινὴν 24 δακτύλων, ἣν ἐξήλωτε πρὸς τὴν ἀπέναντι ἑρᾶν ψ, ἕως εἰς τὸ σημεῖον Η, καὶ ἀπὸ διαστήματος εἰς διάστημα ἔδωκε βαρελῖα κενὰ διὰ νὰ μὴ βυθισθῇ. Ἐπὶ τῆς ἀκῆς Η συνίδεσε τρεῖς ἀλύτεις αἰτίνες ἐτανύσθησαν εἰς τὴν ἑρᾶν ψ, καὶ εἰς τὰς ἀκῆς β, γ καὶ δ τῶν ἀλύσεων ἔδωκεν ἀνὰ δύο τροχαλίας μεγάλας. Ἐπὶ δὲ τριῶν στερεῶν μερῶν τῆς ἑρᾶς ψ περιζώσμε ὡν μὲ ἀλύσεις ἔδωκεν ἀνὰ μίαν τροχαλίαν μεγάλην. Ἐπ' αὐτῶν καὶ τῶν τροχαλιῶν τῶν ἀλύσεων β, Η, γ, Η καὶ ΗΠ διεπέρασαν σχοιῖον 8 δακτύλων, εἰς δὲ τὰς ἀκῆς ι, σ καὶ π τὰς διατετασμένους διὰ τῶν τροχαλιῶν φ, γ καὶ ψ ἐδέθησαν οἱ ὅλκοι ρ, σ, καὶ τ. Οὕτως ἐξετελέσθη ἡ πρᾶσις.

Τὴν ἐπιούσαν ἀποθὴν ἄπην τὸ πλήρωμα τῆς φρεγάτας, ἃ ἄρως περὶ τοὺς 400 εἰς τὴν ἑρᾶν ψ, ἀνέκδοι εἰς χεῖρας τὰς ἀκῆς τῶν ὀλκῶν ρ, σ καὶ τ, καὶ σύροντες ὅλαις δυνάμεσιν ὅπως ἀντιτάξωσι τὴν βίαν εἰς τὴν βίαν, διέσπασαν τὴν καμήλον ΗΘ χωρὶς καὶ νὰ κινήθῃ τὸ πλοῖον. Τέλος ἔδωκεν τὴν διακοπεῖσαν καμήλον διὰ νὰ σύρωσι καὶ πάλιν τὴν ἐπ' οὐταν.

Τὴν ἐπύριον, ἐμμένοντες πάντοτε εἰς τὸ αὐτὸ σύστημα τῆς βίας, μετέφερον πρὸς τὴν πῶραν τοῦ πλοίου, ἐκ δεξιῶν, ἀτμόπλοον, καὶ δέσαστες ἐπὶ τοῦ πλοίου, ἐπὶ τῶν ζυγῶν ε καὶ η, δύο καμήλους ΕΕ καὶ ΕΘ διεπέρασαν αὐτάς ἐκ τῆς ἀμτροπῆς δεξιᾶς θυρίδος, καὶ ἐφίρον τὰς ἀκῆς Β καὶ Θ εἰς τὴν πρύμναν τοῦ ἀτμόπλου πρὸς τε δεξιὰ καὶ πρὸς ἀριστερά. Καὶ εἰς μὲν τὴν ἀκῆν τῆς δεξιᾶς καμήλου ἔδωκεν τὴν τροχαλίαν Σ, ἐπὶ τῆς ὁποίας διεπέρασαν σχοιῖον 6 δακτύλων, στερεώσαντες τὴν μίαν ἀκῆν εἰς τὸ στερεὸν μέρος ζ, καὶ ἐφίρον τὴν ἑτέραν γύρω τοῦ ἐργάτου Ε. Εἰς δὲ τὴν ἀριστερὰν ἀκῆν τῆς καμήλου προήρμασαν τὸν ὀλκὸν αζ. Οὕτω λοιπὸν βοηθούμενοι οἱ τῆς ἑρᾶς ἀπὸ τοῦ ἀτμόπλου ἤρχισαν νὰ σύρωσιν ὁμοῦ ὅλαις δυνάμεσιν, ἕως οὗ διεσπασαν καὶ ἐκ δευτέρου τὴν καμήλον ΗΘ. Ὅθεν θεωροῦντες τὴν ἀπόσπασιν τοῦ πλοίου ἀδύνατον παρατηρήσαν, τοῦ ἔργου.

Παρατηροῦντες ὅμως ὅτι ἐμμένοντες εἰς μόνον τὴν δύναμιν δὲν ἤθελον πώποτε φθάσει, ὡς καὶ δὲν ἐφθασαν, εἰς ἀποτέλεσμα, διότι προσαρραγμένου ὄντος τοῦ πλοίου ἐπὶ ἀνωμάλου ἐδάφους τῆς θαλάσσης, ἡ ὑπὸ τὰς διαταγὰς συντετριμμένη ἀριστερὰ πλευρὰ περιστῆκε δύο καὶ ὡς νάτα πρὸς τὰ ἔσω τοῦ πλοίου, εἰς δὲ εἰστροχόμενον τὸ ἀνώμαλον μέρος τοῦ ἐδάφους τῆς θαλάσσης ἐνεποδίζε τὴν ἀπόσπασιν τοῦ πλοίου. Ἐπὶ τῇ ὑποθέσει δὲ ὅτι ἤθελον διπλασιάσει τὴν δύναμιν, ἢ ἤθελον διχασπᾶσαι, σύροντες τὸ πλοῖον, τὸ ἀνώμαλον μέρος τοῦ ἐδάφους τῆς θαλάσσης, τὸ ὅποιον ἦτο δύσκολον, ἢ ἤθελον ἐκβαλεῖν τὸ πλοῖον συντετριμμένον καὶ ἀχρηστὸν. Ὅθεν ἔπρεπε νὰ μεταχειρισθῶσι τὰς γὰβριαις Α, Β καὶ Γ,

(1) Andr. I, 1, 24.

(2) I, 6, 14.

(3) Ἀρειοπαγ. 17.

(4) π. Ζεύγ. 14.

(5) Ἰπὲρ τῶν Ἀριστοφ. χρημ.

(1) II, 7, 4.

(2) Λυκ. 17.

(3) Ἰδε Μυλλέρου Δωριεῖς II, σ. 301, καὶ 299.

τὸ δὲ μεγαλύτερον ἀπάντων ποσὸν, ὑπὲρ τὰς 100,000 ταλλήρων εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα πρὸς σύστασιν Πολυτεχνείου, διὰ τὴν διδάσκωνται εἰς αὐτὸ ὅλοι οἱ κλάδοι τῆς βιομηχανίας. Καὶ ἔω, ἐδῶ οὐδὲν τὸ καταπλήττον. Τὸ μᾶλλον ἀξιοθαύμαστον εἶναι τοῦτο, ὅτι καὶ ἐκ τοῦ ἄλλου κόσμου, τοῦ πέραν τοῦ τάφου, φροντίζει πάλιν περὶ τῆς πατρίδος· προτρέπει τὴν σύζυγον αὐτοῦ νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς Ἑλλάδα, καὶ τὴν πικραλλεῖ θερμῶς ν' ἀφήσῃ, μετὰ θάνατον, καὶ αὐτὴ τὴν περιουσίαν τῆς εἰς τὴν πατρίδα, εἰς τὸ ῥηθὲν

Ἑλλάδος εὐεργετῶν, ἦτο ἐκ τῆς Ἡπείρου. Τιμὴ καὶ δόξα εἰς τὴν Ἡπείρον! δόξα καὶ τιμὴ εἰς αὐτήν, ἣ τις γεννᾷ τοιαῦτα τέκνα!

Ἡ διαθήκη, ἀναγνωσθεῖσα εἰς τὰ νομοθετικὰ σώματα, συνεκίνησε βαθέως καὶ νομοθέτας καὶ θεατάς. Διάφοροι ῥήτορες ἐξύμνησαν τὴν πατριωτικὴν πράξιν καὶ τὰ γενναῖα τοῦ θανόντος αἰσθήματα· τὸ ὄνομα τοῦ ἀνιδίμου δι' ἀποφάσεως ὁμοφώνου ἐνεγράφη εἰς τὴν αἵθουσαν τοῦ κοινοβουλίου ὡς ὄνομα μεγάλου τῆς πατρίδος εὐεργέτου. Ἡ δὲ βουλή τῶν ἀντιπρο-

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΣΤΟΥΡΝΑΡΗΣ.

Πολυτεχνεῖον. Ἡ δὲ θυγάτηρ, ἀπαιτεῖ, καθὼς πατὴρ, νὰ ἔλθῃ εὐθὺς εἰς Ἀθήνας, νὰ λάβῃ ἑλληνικὴν ἀγωγὴν καὶ νὰ ὑπανδρευθῇ Ἕλληνα. Ἄλλως κηρύττει αὐτὴν ἀπόκληρον, καὶ μόνον κληρονομίαν τῇ ἀφίνει, — τὴν πατρικὴν κατάραν. Ὅποιος χαρακτήρ! Ὅποιον μᾶθημα πρὸς πολλοὺς τῶν ἐξω ὁμογενῶν, τῶν ὁποίων τὰ τέκνα μετ' οὐ πολὺ, ἀρνούμενα τὴν καταγωγὴν των, θὰ θεωρῶσιν αἰσχύνῃ των νὰ ὀνομαζῶνται Ἑλλήνων γονέων υἱοί!

Καὶ οὗτος, καθὼς οἱ πλείστοι τῶν μεγάλων τῆς

σώπων διεβίβασε πρὸς τὴν εὐγενῇ χήραν τὰ πρακτικὰ δι' ἐπιστολῆς ἐκφραζούσης τὴν λύπην καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Τὸ κενόν, τὸ ὁποῖον ἀρῆκεν ὁ θάνατος οὗτος εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἶναι καὶ θέλει μένει ἀπλήρωτον, ἡ κοινὴ ζημία ἀκαταμέτρητος!

Ἦλθεν, εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας, διὰ νὰ προσφέρῃ εἰς τὴν πατρίδα ὅχι μόνον τὴν περιουσίαν του, ἀλλὰ καὶ ἄλλο δῶρον ἀσυγκρίτως τῷ λόγῳ πολυτιμότερον, τὴν ζωὴν του. Ἦλθε πρόθυμος καὶ προητοι-

μασμένος νὰ ἀγωνισθῇ ὑπὲρ τοῦ μεγάλου συμφέροντος τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἐθνικῆς βιομηχανίας. Ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ἦτο ὁ ὑψηλότερος καὶ εὐγενέστερος τὸν ὁποῖον ἀνθρώπου νοῦς ἐδύνατο νὰ συλλάβῃ, πολίτου προσπάθεια νὰ διώξῃ, καὶ ἀτόμου δύναμις νὰ ἐπιτύχῃ· ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ ἀπαλλάξῃ κατὰ μικρὸν τὸν τόπον ἀπὸ τὴν φορολογίαν τῶν ξένων ἐθνῶν.

Καὶ οἱ σκοποὶ του δὲν ἦσαν ἀπλᾶς ἰδέαι, εἰς κατὰστάσιν σχεδίου· ἦσαν ἔργα σχεδόν. Ἐχὼν σχέσεις φιλικὰς καὶ συγγενικὰς ἀπείρους μετὰ τοὺς πλείστους ἐκ τῶν μᾶλλον πλουσίων ἐμπορικῶν οἰκῶν τῶν ἐν Εὐρώπῃ ὁμογενῶν, πλούσιος καὶ αὐτὸς, ἀπολαύων ὑπόληψιν καὶ ἐμπιστοσύνην ἀπεριόριστον διὰ τὰς εἰδικὰς γνώσεις καὶ τὸ ἀκέραιον καὶ τίμιον τοῦ χαρακτῆρός του, εἶχε προπαρασκευάσει ἤδη τὰ πάντα, συνεννοηθεὶς περὶ πάντων μετὰ φίλων καὶ συγγενῶν, ὑποθερμαινομένων καὶ τούτων ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ τῆς φιλοπατρίας αἰσθήματος, μεταξὺ τῶν ὁποίων διέπρεπεν ὁ φιλογενὴς καὶ ἐνάρετος θεὸς του Μιχαὴλ Τοσίτσας, τοῦ ὁποῖου αὐτὸς ἦτο πάντοτε ἡ ψυχὴ, τῶρα δὲ, εἰς τὰ ἔσχατα τοῦ γήραος, ἐμελλε νὰ ἦναι ἡ πάλλουσα καρδιά καὶ ὁ σκεπτόμενος νοῦς. Ζωὴ βραχεῖα ἤρκει εἰς τὸν δραστήριον ζῆλον τῆς φιλοπατρίας του διὰ νὰ παρουσιάσῃ τὰ εὐεργετήματα ἐνδεδυμένα ὅσα καὶ σάρκα ἐνώπιον τῶν βλεμμάτων τοῦ τόπου καὶ τῶν κατοίκων του. Ἄλλ' εἴτε ὀργὴ Θεοῦ, εἴτε βάσκανος δαίμων, φθονήσας τὴν Ἑλλάδα, μόλις πατήσαντα τὸ ἑδάφός της ὤθησεν εἰς τὰ βάθη τοῦ τάφου καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς σκοπούς του.

Τί ἐσκέπτετο καὶ τί εἶχεν ἤδη προετοιμάσει ὑπὲρ τῆς ἐμφυχώσεως τῆς ἑλληνικῆς γεωργίας, τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐμπορίου, ἐξεθέσαμεν ἄλλαχού (*). Γνωστὴ ἡ πρόθεσις αὐτοῦ περὶ συστάσεως δρόμου σιδηροῦ μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς, περὶ συστάσεως ἀτμοπλοίων διὰ νὰ φέρῃ εἰς κοινωνίαν νῆσον μετὰ νῆσον, καὶ τὰς νήσους μετὰ τὰ παράλια, καὶ περὶ διορύξεως τοῦ πορθμοῦ τῆς Εὐβοίας. Ἀλλὰ τὸ ἄγνωστον εἰς τοὺς πολλοὺς εἶναι τοῦτο, ὅτι ἀπόφασις εἶχε ληφθῇ νὰ μὴ διανέμηται εἰς τοὺς μετόχους μέρισμα ἀνώτερον τῶν 4 τοῖς 100, τὸ δὲ περιπλέον νὰ δαπανᾷται εἰς κατασκευὴν δρόμων ἐπαρχιακῶν, εἰς χάραξιν ἀκτίνων ἀρχομένων ἀπὸ τὰ πολυανθρωπότερα ἐνδότερα μέρη καὶ ἀποληγουσῶν εἰς τὰ παράλια, διὰ νὰ γίνωσι καὶ οἱ μεσόγειοι τόποι κοινωνοὶ τῶν εὐεργετημάτων τῆς θαλάσσης, ὅπου ὁ δρόμος πανταχοῦ ἀνοικτὸς καὶ μικρὰ ἡ δαπάνη διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν προϊόντων, καὶ διὰ νὰ δοθῇ προσέτι βαθμυδὸν τροφὴ εἰς τὰ μελετώμενα ἐθνικὰ ἀτμόπλοια, εἰς τὴν ὑπάρχουσαν ἀκτοπλοῖαν καὶ εἰς τὴν ναυτιλίαν ἐν γένει· ὅρος ἐμφαίνων τὴν συνετὴν τοῦ ἀνδρὸς φιλοπατρίαν, ὅρος διττῶς εἰς τὸν τόπον ὠφέλιμος. Ὅχι μόνον ἡ ἐθνικὴ ἐργασία ἤθελε πολυτρόπως ἐμφυχωθῇ, ἀλλὰ καὶ περισσότερα κεφάλαια ἐξωτερικὰ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς θὰ εἰσέρχοντο, διότι τὰ ὑπάρχοντα ἐσωτερικὰ, μὴ εὐχαριστούμενα εἰς ἐτήσιον κέρδος 4 τοῖς 100, δὲν θὰ ἐφευγον ἀπὸ ἄλλας ὠφελίμους ἐνα-

σχολήσεις διὰ νὰ τραπῶσιν εἰς ταύτας τὰς ἐπιχειρήσεις. Εἰς Κράτη ὀλιγοχρήματα καὶ πτωχὰ, ὡς τὸ -ἐλ ληνικόν, τὸ γενικὸν συμφέρον ἀπαιτεῖ, ὥστε τὰ μεγάλα ἔργα νὰ γίνωνται δι' εὐθηνῶν ἐξωτερικῶν χρημάτων καὶ ὅχι διὰ κεφαλαίων ἐσωτερικῶν ὠφελίμως ἐνησχολημένων, διότι ἡ ζήτησις τούτων εἰς νέας ἐργολαβίας συνεπιφέρει αὐξήσιν εἰς τοὺς τρέχοντας τόκους, ἣτις πάντοτε μέγα γίνεται πρόσκομμα εἰς τὴν πρόσodon τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς. Εἰς τὴν τελευταίαν περίστασιν συμβαίνει μετὰθεσις ἀπλῆ τῶν συναλλακτικῶν τοῦ ἔθνους μέσων, ἐν ᾧ εἰς τὴν πρώτην γίνεται πραγματικὸς πολυπλασιασμός.

Ἀγγίλους φύσει, φωτίσας ἔπειτα τὴν εὐφυΐαν διὰ τῆς λαμπάδος τῆς ἐπιστήμης, καὶ μετὰ ταῦτα διὰ τῶν περιηγήσεων καὶ τῆς παρατηρήσεως καὶ τῆς πράξεως εἰς τὸ χωνευτήριον τῆς πείρας τὰς γνώσεις του καθάρισας ὁ μακαρίτης Στουρνάρης, ἔδωκεν εἰς αὐτὰς τὴν πολὺτιμον ἐκείνην πρακτικὴν ἀκριβείαν, ἣτις εἶναι ἡ μόνη ἀσφαλὴς ἐγγύησις τῆς ἐπιτυχίας καὶ κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἰδεῶν καὶ κατὰ τὴν χρῆσιν τῶν κεφαλαίων. Ὁφείλων κατὰ μέγα μέρος τὴν περιουσίαν του εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ εἰς τὰς εἰδικὰς σπουδὰς καὶ γνώσεις, ἐνόησεν ὅτι πᾶν Κράτος τὸ ὁποῖον θέλει νὰ ὑπάρχῃ, ὀφείλει ν' αὐξήσῃ τὰς παραγωγικὰς τοῦ λαοῦ δυνάμεις, καὶ ἔτι μᾶλλον ὀφείλει νὰ πράξῃ τοῦτο τὸ Κράτος ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐκ μικροῦ καὶ πτωχοῦ θέλει νὰ γίνῃ εὐτυχὲς καὶ μέγαλον· συντελεστικώτατον δὲ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν παραγωγικῶν τοῦ ἔθνους δυνάμεων ἐθεώρει σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν σύστασιν βιομηχανικῶν ἐκπαιδευτηρίων. Ἐνόμιζε, καὶ δικαίως, ὅτι ἔθνος καταναλίσκον, ὡς ἡ Ἑλλὰς, περισσότερα παρ' ὅσα παράγει, δὲν δύναται νὰ ὀρθοστατήσῃ ἐπὶ πολὺ. Ὑπῆρχε ποτὲ καιρὸς, ὅτε οἱ λαοὶ ἐπλούτουσαν καὶ ἐδοξάζοντο ἄνευ βιομηχανίας, διὰ τῶν πολέμων, τῶν κατακτήσεων, τῶν διαρπαγῶν καὶ τῶν λαφύρων. Τοιαῦτα ἦτο ἡ πολιτικὴ τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν καὶ τῶν μέσων αἰώνων. Οἱ καιροὶ ὅμως οὗτοι παρήλθον, καὶ παρήλθον διὰ παντός. Εἰς τὰς σήμερον κοινωνίας, κυβερνήσεις μὴ ἐμφυχόνοισα τὴν γεωργίαν, τὰ ἐπιτηδεύματα, τὸ ἐμπόριον, τὴν ναυτιλίαν, ταχέως ἢ βραδέως γίνεται λεία τοῦ βιομηχανοῦ ἔθνους, καθὼς ἰσχυροτέρου, καθὼς δυναμένου καὶ στόλον νὰ συντηρῇ καὶ στρατεύματα νὰ τρέφῃ, καὶ διὰ τῶν διαφορῶν μέσων, τὰ ὁποῖα ὁ πλοῦτος παρέχει, ν' αὐξάνῃ ἐπ' ἀπειρον τὰς ἀμυντικὰς καὶ ἐπιθετικὰς αὐτοῦ δυνάμεις. Ὑπὸ τῆς ἰδέας ταύτης ὁρμώμενος ἦλθεν εἰς Ἑλλάδα νὰ ἐνεργήσῃ ὑπὲρ αὐτῆς. Ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἰδέας ὁδηγούμενος ἀφιέρωσε μέγα μέρος τῆς καταστάσεώς του εἰς σύστασιν ἐθνικοῦ πολυτεχνεῖου, σκοπὸς ἱερὸς, τοῦ ὁποῖου ἡ πραγματοποίησις μένει ἀνατεθειμένη εἰς τὴν φιλοπατρίδα φροντίδα τῶν ἐκτελεστῶν τῆς διαθήκης, τοῦ Κυρίου Μιχαὴλ Τοσίτσα καὶ τῶν Βουλευτῶν, καὶ ἐξαρτᾶται ἀπὸ δύο τινα, ἀπὸ τὸν κατάλληλον διοργανισμόν καὶ τὴν καλὴν διοίκησιν τοῦ καταστήματος. Πῶς δύναται νὰ κατορθωθῇ καὶ τὸ ἐν καὶ τὸ ἄλλο, θέλομεν λαλήσῃ ἐν καιρῷ τῷ δέοντι.

Ἀθεράρευτον, εἰπομεν, εἶναι τὸ ἐξ ἐκείνου τοῦ

(*) Εἰς τὸν ἀρ. 1925 τῆς Ἀθηνᾶς.

θανάτου κακόν, καὶ ἡ ἰδέα αὕτη παρουσιάζεται εἰς ἡμᾶς, γνωρίζοντας τὸν ἄνδρα ἐκ τοῦ πλησίον καὶ πρὸ πολλοῦ, εἰς πᾶσαν περίστασιν μᾶλλον ζωηρὰ καὶ λυπηρὰ. Ἡ ἑλληνικὴ γεωργία, στενάζουσα ὑπὸ τὸ βάρος πολυτόκων χρεῶν καὶ δυσεμπληρώτων ἀναγκῶν, ἐπιζητεῖ πρὸ ἐτῶν πολλῶν σύστασιν εἰδικῆς Τραπεζῆς, δανειζούσης μὲ τόκους μετρίους ἐπὶ ὑποθήκῃ ἀκινήτων κτημάτων. Περίστασις εὐτυχῆς παρουσιάζει σήμερον τὸν ἐν Παρισίοις βαθύπλουτον Ῥοσχίλλδ ἐτοιμον νὰ δώσῃ, ὑπὸ ὄρους τινὰς, ἑκατομύρια ἱκανὰ εἰς θεραπείαν τῶν γεωργικῶν τῆς Ἑλλάδος ἀναγκῶν. Ἀλλὰ κύριος οἶδεν ἂν συστηθῇ, καὶ τὸ κυριώτερον, τίνι τρόπῳ θέλει συστηθῇ. Ἄν ἐξ τῶρα ὃ ἐν Εὐβοίᾳ κοιμώμενος, τίς ἀμφιβάλλει ὅτι ἡ Τράπεζα αὕτη ἤθελε λάβει σύστασιν, καὶ σύστασιν μάλιστα ἀποδίδουσαν ὅχι τόσον εἰς τὸ συμφέρον τῶν θεμελιωτῶν, ὅσον, (καὶ τοῦτο εἶναι τὸ κύριον ζήτημα) εἰς τὸ συμφέρον τῶν Ἑλλήνων γεωργῶν, τὸ ὁποῖον δὲν ἀπαιτεῖ μόνον τὸ νὰ ἐπιστρέψωσιν οὗτοι τὰ ἐκ τῆς Τραπεζῆς λαμβανόμενα χρήματα βραδείως καὶ κατὰ μικρὸν, ἀλλὰ καὶ νὰ τὰ λαμβάνωσι παρ' αὐτῆς εὐθυσί, ὥστε ἡ γεωργία καὶ τὸν τόκον τοῦ δανείου νὰ ἀποδίδῃ, καὶ εἰς τὸν καλλιεργητὴν μικρὸν τι περισσεύμα νὰ ἀφίνη.

Ἡ Ἑλλάς εἶχε καὶ ἔχει εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν ἐμπόρους πλουσιωτέρους αὐτοῦ, ἀλλὰ βεβαίως κανένα μὲ αἰσθητὰ φιλογενεῖας ἀκριφένστερα, κανένα δυνάμενον νὰ ὑψωθῇ τοσοῦτον ὑπεράνω τῶν ἀποκλειστικῶν ὑλικῶν συμφερόντων τοῦ ἐπαγγέλματός του, καὶ κανεὶς δὲν ἐστῆριξε τὸν πλοῦτον τῆς πείρας ἐπὶ βάσεως τοσοῦτον λογικῆς, ὅσον αὐτός.

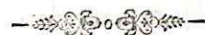
Καὶ ἄλλοι, θνήσκοντες, υἱοθέτησαν τὴν Ἑλλάδα, καὶ πλουσιώτερα εἰς αὐτὴν ἀφῆκαν κληροδοτήματα, ἀλλ' ὅχι καὶ γενναϊότερα. Ὅλοι οὗτοι ἦσαν ἄνευ οἰκογενεῖας, ἔρημοι τέκνων. Ἄλλως αὐτός. Καὶ τοῖς ἔχων σύζυγον προσφιλῇ καὶ θυγάτριον μονογενῆς, ἀντικείμενον ἐγκαρδίου λατρείας, αὐτὸς κυριώτερον κληρονόμον ἀφίνει τὴν πατρίδα. Ἀπέναντι αὐτῆς ἐξηλείφεται ἀπὸ τὰ βλέμματά του ἡ οἰκογένεια, διότι καὶ τὴν οἰκογενεὶάν του ἐθεώρει τῆς πατρίδος κτήμα. Εἰς τὴν καρδίαν καὶ εἰς τὸν νοῦν αὐτοῦ, ἡ πατρίς συνεκεφαλίου, αὕτη καθ' αὐτήν, πᾶσαν στοργὴν καὶ ἀγάπην πρὸς σύζυγον, πρὸς τέκνον, πρὸς συγγενεῖς, πρὸς συμπατριώτας. Ἦτο ἀνὴρ ἀρχαῖος, μεταφυτευθεὶς εἰς τὰς σήμερον ἡμέρας· ὁ πολίτης ἐξηράνιζε τὸν ἄνθρωπον.

Ἡ εὐγενὴς αὐτοῦ σύζυγος ἀνέκουσα εἰς οἰκογενεῖαν σεβαστὴν, εἰς τὴν τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἀγγλου ὑποπροξένου, ἦτο, καὶ διὰ τῶν φυσικῶν τῆς καρδίας προτερημάτων, καὶ διὰ τῶν τῆς ἀγωγῆς πλεονεκτημάτων, τοῦ ἀνδρός τῆς σύζυγος ἀξία. Φιλελληνὶς πρὸ τῆς ὑπανδρείας, μετὰ τὴν ὑπανδρείαν ἔγινεν αὐτόχρημα Ἑλληνίς. Ἀποβιώσαντος τοῦ ἀνδρός μένει κληρονόμος μέρους τῆς περιουσίας καὶ ὅλων τῶν γενναίων αἰσθημάτων ἐκείνου. Πληροπορούμεθα ὅτι, ὑπέκρουσα εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς καρδίας τῆς καὶ εἰς τὴν τελευταίαν τοῦ θανόντος θέλησιν, ἐπανέρχεται τὴν ἀνοιξὶν εἰς τὴν γῆν, ἥτις ἐγκλείει τὰ ὅσα τοῦ συμβίου τῆς,

συνωδευμένη ὑπὸ τῆς θυγατρὸς, καὶ τοῦ ἐναρέτου Μιχαήλ Τσιτίτσα. Εἶθε καὶ σύζυγος καὶ θεὸς νὰ εὐρωσιν εἰς τὴν κοινὴν πατρίδα παρηγορίαν ἴσην μὲ τὴν λύπην των!

Τοιοῦτος ὁ Νικόλαος Στουρνάρης. Εὐτυχὴς ἡ πατρίς, ἥτις ἔχει τοιαῦτα τέκνα, ζῶντα ἐκ τοῦ κοινοῦ αὐτῆς βίου, ζῶντα μόνον ὑπὲρ αὐτῆς. Ἡ εὐτυχία τοιοῦτου τόπου δὲν δύναται νὰ παραβληθῇ εἰμὴ πρὸς τὴν δυστυχίαν, τὴν ὁποίαν πάσχει, ὅτε ὁ θάνατος ἀρπάζει αὐτὰ ἀπὸ τοὺς κόλπους αὐτοῦ.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ν. ΔΟΣΙΟΣ.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ.

—ο—

ΚΥΘΗΡΑ.

Ἡ μεταξὺ Κρήτης καὶ Πελοποννήσου κειμένη νῆσος Κύθηρα, περιεῖχε τὸ πάλαι, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Θουκυδίδου (4. 53) τρεῖς πόλεις, τῶν ὁποίων ἡ τοπογραφικὴ θέσις δὲν ἐξηκριβώθη εἰσέτι ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων.

Κατὰ τὸ ὄγδον ἔτος (π. Χ. 424) τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ 60 τριήρεων, δισχιλίῳν ὀπλιτῶν, καὶ ὀλίγου ἱππικοῦ — τῶν συμμάχων δυνάμεων, καὶ ἐν σώμα Μιλησίων ἐστράτευσαν ἐπὶ τῆς νήσου, ὑπὸ τὴν στρατηγίαν τοῦ Νικίου καὶ δύο ἄλλων στρατηγῶν. — Ἐν ἀπόσπασμα 2000 Μιλησίων καὶ 10 πλοίων ἐκυρίευσαν τὴν παραθαλασσίαν πόλιν Σκάνδειαν· ἐνθ' ὁ λοιπὸς στρατός, ἀποβιβασθεὶς εἰς τὴν πλευρὰν τῆς νήσου, τὴν πρὸς τὸ ἀκρωτήριο Μιλέα εἰς Πελοπόννησον ἐστραμμένην, ἐπροχώρει πρὸς τὴν παραθαλασσίαν πόλιν τῶν Κυθηρίων (Θουκ. 4. 54). Εὐρόντες τοὺς κατοικοὺς αὐτῆς ἐστρατοπεδευμένους, κατετρόπωσαν αὐτοὺς, οὗτοι δὲ κατέφυγον εἰς τὴν ἀνω πόλιν ὅπου διὰ συνθήκης παρεδόθησαν εἰς τὴν διακρίσιν τοῦ ἐχθροῦ ἐπὶ τῷ ὄρει τῆς σωτηρίας τῆς ζωῆς αὐτῶν. Ἀκολούθως οἱ Ἀθηναῖοι παραλαβόντες τὴν Σκάνδειαν καὶ ὀχυρώσαντες μὲ στρατὸν τὴν πόλιν Κύθηρα ἀνεχώρησαν.

Ὁ Εὐνοφῶν (Ἑλλ. 4. 8.) περιγράφων ἐκστρατεῖαν τινα, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Κορινθιακοῦ πολέμου (393. Π. Χρ.) ὑπὸ Φαρναβάζου καὶ Κόνωνος, λέγει ὅτι ὁ στόλος αὐτῶν προσωρμίσθη εἰς Φοινικούντα τῆς Κυθηρίας. Οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως Κυθηρῶν, ἐπειδὴ τὰ τείχη αὐτῶν ἦσαν εἰς κακίστην κατὰστασιν, παρεδόθησαν διὰ συνθηκῶν ὑπὸ τὸν ὄρον ν' ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Λακωνίαν. Ἐπισκευασθέντων τῶν τειχῶν, εἰς τὴν Λακωνίαν. Ἐπισκευασθέντων τῶν τειχῶν, εἰς τὴν Λακωνίαν. Ἐπισκευασθέντων τῶν τειχῶν, εἰς τὴν Λακωνίαν. Ἐπισκευασθέντων τῶν τειχῶν, εἰς τὴν Λακωνίαν.

Ἀναφέρει προσέτι τὴν νῆσον ὡς ἐυλίμενον ὁ Στρά-

βων (Γεωγρ. Λακων.) — καὶ ὁ Πausanias ὅστις τὴν Σκάνδειαν ὡς παραθαλασσίαν πόλιν ἀναφέρει, ἀπέχουσαν δέκα στάδια τῆς ἀνω πόλεως εἰς ἣν ἔκειτο ὁ ναὸς τῆς οὐρανίας Ἀφροδίτης.

Ὁ περιηγητὴς Leake (Travels in Northern Greece III. 23.) ἐπεχείρησε πρῶτος νὰ συμβιβάσῃ τὴν περιγραφὴν τοῦ Θουκυδίδου καὶ Πausanίου, καὶ οὕτω νὰ προσδιορίσῃ ἀκριβῶς τὴν θέσιν τῶν τριῶν πόλεων, ἀλλ' ὡς φαίνεται δὲν ἐπέτυχε καταντήσας εἰς δύο διάφορα ἐξελγόμενα. Ὅθεν προσκλινοῦμεν τὴν προσοχὴν τῶν περιηγητῶν ἐπὶ τοῦ προκειμένου τούτου, περιοριζόμενοι ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς τὴν σύντομον περιγραφὴν τῆς θέσεως Παλαιόκαστρον ὑπὸ τῶν σημερινῶν κατοικῶν καλουμένης, ἱεροεικονολογικῶς δὲ τῆς νήσου κειμένης, καὶ 3. σχεδὸν Ἀγγλ. μίλια ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀπεχούσης.

Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐνταῦθα ὑπῆρχεν ἡ ἀρχαία πόλις Κύθηρα· καὶ κατὰ πρῶτον ἡ θέσις ὁρίσθαι οὐσα καὶ ἀπότομος περικυκλοῦται ὑπὸ μακρᾶς σειρᾶς Κυκλωπεῶν τειχῶν καταρριμμένων ὑπὸ τῆς ἀρχαιοῦτος. Αὐτὰ ἀνήκουσιν εἰς τὸ πρῶτον εἶδος, συγκοινωνοῦνται δηλαδὴ ἐξ ἀμόρφων καὶ μεγίστων λίθων συνεχόμενων διὰ τοῦ ἰδίου βάρους των, καὶ πληρουμένων τῶν διαστημάτων αὐτῶν διὰ μικρῶν λίθων λογάδων. Τὰ τείχη ταῦτα ἐχρησίμευσον ὡς φρούριον, πρὸς ὀχύρωσιν καὶ τειχισμόν τῆς πόλεως, εἰς διὰ διατεθειμένα εἰς διπλὴν σειρὰν τὸ ἐν ἐντὸς τοῦ ἄλλου, παρακολουθοῦντα σχεδὸν τὸ σχῆμα τοῦ ὄρους. Αἱ διαστάσεις τῶν σωζομένων μερῶν εἰνε 7 1/2 ποδῶν Ἀγγλικῶν πλάτους καὶ 10' ὕψους.

Ἰπῆρχε δὲ φαίνεται καὶ τρίτος περίβολος ἐν εἴδει Ἀκροπόλεως εἰς τὴν κορυφὴν φεκοδομημένος διὰ λίθων παραλληλογράμμων ἐγχωρίου πώρου, κατὰ τὸν νεώτερον τῆς ἰσοδομίας τρόπον. Ἡ γνώμη αὕτη στηρίζεται εἰς μαρτυρίας πλείστων γεωργῶν οἵτινες ἀνασκάπτοντες περὶ τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν εὖρον μακρὰν σειρὰν λίθων παραλληλεπίπεδων ἐστιασμένων ἰσοδόμως τοῦ ἐνὸς ἐπὶ τοῦ ἄλλου. Οἱ λίθοι οὗτοι ἔχουν 2' πλάτος καὶ 3' 1/2 μᾶκρος. Ἰσως δὲ τὸ τεῖχος τοῦτο ἀπαρτίζει μέρος ἀρχαίου τινὸς οἰκοδομήματος, ἡ τῶν Μεγάρων τῆς Ἑλένης τὰ ὁποῖα, κατὰ παραδόσιν ὑπῆρχον εἰς τὴν νῆσον ταύτην. Τὸ ἐξωτερικὸν Κυκλωπεῶν τεῖχος, κατὰ τὰ σωζόμενα λείψανα, ἦν 4. ὡς ἔγγιστα Ἀγγλικῶν μιλίων περιφερείας.

Διάφοροι αἱ γνώμαι περὶ τῆς ἀκριβοῦς θέσεως τοῦ ἀρχαιοτάτου Ναοῦ τῆς Οὐρανίας Ἀφροδίτης τῆς ὁποίας τὴν λατρείαν, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (1. 105) εἰσήγαγον πρῶτοι οἱ φοῖνικες εἰς τὰ Κύθηρα. Ὁ Ναὸς οὗτος κατὰ τὸν Πausaniam (Λακων. 23) ἦτον ὁ ἀρχαιοτάτος καὶ ἀγιώτατος ἀφ' ὅσους οἱ Ἕλληνες ἀνύψωσαν εἰς τὴν θεὴν ταύτην. Μικρὰς μόνον εἰκάσις ἔχομεν, καθότι οὐδὲν ἔχνος σήμερον σώζεται δεικνύον τὸ μνημεῖον αὐτὸ, καὶ βοηθοῦν τὰς ἐρεῖνας τοῦ Ἀρχαιολόγου.

Πρῶτος ὁ περιηγητὴς Nicolay de Nicolay (Navigation et Pérégrination en Turquie 1551 ἔτος) συνοδεύων τὸν Γάλλον Πρέσβυν K. D' Aramont,

ἐπισκεφθεὶς τὰ Κύθηρα καὶ τὸ Παλαιόκαστρον εἶδεν ἐπ' αὐτοῦ εἰσέτι ἱσταμένους δύο στήλας μεγίστας ἄνευ κιονοκράνων τὰς ὁποίας ὑπέθεσεν Ἰωνίου ρυθμοῦ πέντε δὲ ὀρθοστάται (pilastres) ἐφάνιντο, κατ' αὐτὸν, ὅτι ἀπετέλουν μέρος τοῦ περιστυλίου τοῦ Ναοῦ.

Ὁ K. Spon μετὰ τοῦ Ἀγγλου Wheler (Voyage. I. p. 162) κατὰ τὸ 1675 ἐπισκεφθέντες τὴν νῆσον, ἤκουσαν ὑπὸ τῶν κατοικῶν ὅτι ἐσώζοντο τὰ εἰσέτι τοῦ παλατίου τῆς Ἑλένης, ἀλλὰ πορευθέντες δὲν εὗρον εἰμὴ δύο στήλας ἱσταμένους ἄνευ κιονοκράνων ἢ βάσεως τὰς ὁποίας ὑπέθεσεν Δωρίου ρυθμοῦ.

Ὁ δὲ A. L. Castellan (Lettres sur la Morée et les îles de Cerigo, Hydra Zante.—Paris 1808) περὶ τὰ 1796 εἶδεν, ὡς λέγει, ἐπὶ καλλιεργημένου ἀγροῦ ἀριθμὸν τινα στήλων μονολίθων ἱσταμένων, ἀλλὰ τὰ μέγιστα βεβλαμμένον ὑπὸ τοῦ χρόνου, ὥστε δὲν ἠδυνήθη νὰ προσδιορίσῃ εἰς ποῖον ρυθμὸν ἀνήκον, καθόσον μάλιστα ἦσαν ἐλλειπεῖς κιονοκράνων καὶ βάσεις. Ἐπίσης διάφορα ἀμόρφα λείψανα λίθων ἄτινα πιθανῶς ἐχρησίμευσον εἰς μέγα οἰκοδόμημα.

Ἐσώζετο δὲ καὶ ἡ κρητὶς ὡς βάσις τοῦ ἀρχαίου ναοῦ χρησιμεύουσα. Προηγούμεναι ἀνασκαφαὶ εἶχον ἀνακαλύψει διαφόρους θαλάμους ἐκ μαρμαρύου.

Σήμερον ἡ θέσις αὕτη καλεῖται εἰς τὰς Κολίνας, στήλαι ὅμως πλέον δὲν σώζονται, ἀλλὰ μόνον θεμελίαι τινα καὶ λίθοι εἰργασμένοι ἄτινα ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν ὑπὸ τῶν γεωργῶν καταστρέφονται. Ἐν τεμαχίῳ στήλης ἐξ ἐγχωρίου πώρου 2 1/2' διαμέτρου σώζεται ἐντετοιχισμένον εἰς τὸ περίφραγμα τοῦ ἀγροῦ.

Κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ ὄρους κεῖται ἡ Ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ. Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο εἶνε κτισμένον ἐξ ἀρχαίων στήλων, μεγίστων λίθων παραλληλογράμμων, ἐντὸς δὲ στηριζόμενον ἐπὶ 4 στήλων ἐγχωρίου πώρου Δωρίου ρυθμοῦ, ὕψους 4 1/2 ἐκτὸς τοῦ κιονοκράνου, καὶ διαμέτρου τῆς βάσεως 1 1/3 ὡς ἔγγιστα· ὁ πλῆθος μιᾶς τῶν 4 στήλων ἐστὶ γύρωθεν πεποιημένον μὲ γλυφὰς ἐν εἴδει φύλλων ἀκάνθης. Ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ βήματος ὑπάρχουν ἑτέρα τεμαχία στήλων καὶ κιονοκράνων τῶν αὐτῶν διαστάσεων μὲ τὰς 4 πρώτας. Τὸ ἀνώφλιον τῆς μεταίτης ἐσωτερικῆς θύρας τοῦ ἱεροῦ ναοῦ συγκοινωνεῖ ἐξ ἐπιστήλιου Δωρίου ρυθμοῦ, πλάτους 1 1/4 καὶ ὕψους 1 3/4 εἰς 8 διακρίνονται αἱ ταινίαι μετὰ τῶν κανόνων, ὑπ' αὐτοὺς δὲ σταγόνες τρίγωνοι ἐξ τῶν ἀριθμῶν. Ὁ περιφανὴς ἀρχαιοδότης K. M. Leake ἀποφαινέται κατὰ γενικὴν κανὴν ὅτι αἱ πλείσται ἐν Ἑλλάδι τοῦ Χρ. στοῦ Ἐκκλησίαι κατέχουν τὴν θέσιν ἀρχαίων ἑλληνικῶν ναῶν. Εἰς τὴν γνώμην ταύτην στηρίζομενος φρονῶ ὅτι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ κεῖται σήμερον εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν ὅπου τὸ πάλαι ἱστάτο ἑλληνικὸς ναός.

Καθ' ὅλην τὴν ἑκτασίαν τοῦ ὄρους τούτου ἀνασκάπτονται συχνὰ ἀρχαῖοι τάφοι περιεστρωμένοι μὲ πλάκας, ἐντὸς δὲ αὐτῶν εὐρίσκονται ἀγγεῖα ἐκ κεράμου καὶ ὕλου διαφόρων σχημάτων. Οἱ τάφοι οὗτοι εἰσὶ διατεθειμένοι ὁ εἰς πλησίον τοῦ ἄλλου εἰς μακρὰν σειρὰν, κάποτε δὲ ἀπαντῶνται στρώματα τῶν ἄλλων ἀλλεπάλληλα. Τάφος τις ἀνασκαφῆς πρὸ τριῶν

ἐτῶν ἐκαλύπτετο ὑπὸ πλακὸς ἐκ πύρου, φερούσης ἐπιγραφὴν με χαρακτῆρας νεωτερίζοντας, ἀλλ' ἥτο λίαν δυσανάγνωστος, καθὼ διεφθαρμένη ὑπὸ τοῦ χρόνου φαίνεται δὲ ὅτι περιεῖχε ψήφισμά τι καθότι ἀνεγνώσκοντο κύρια ὀνόματα. Ἡ ἐπιγραφή προδήλως δὲν ἐχρησίμευεν ὡς ἐπιτάφιος καθότι ἦτον ἐστραμμένη πρὸς τὰ ἔσωθεν.

Ἀνασκάπτονται συχνάκις ἀρχαῖα νομίσματα διαφόρων ἐποχῶν, ἀγγεῖα, λείψανα γλυπτικῆς ἐκ μαρμάρου ὡς κιονόκρανα, πικραστάδες, τεμάχια ἀνδριάντων, κεφαλαί, βωμοὶ καὶ ἄλλα ὅμοια.

Εἰς ἐτέραν θέσιν πρὸς βορρᾶν τῆς νήσου, γωνίαν καλουμένην, κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1850 ἀνεσκάφησαν διάφοροι τάφοι. Εἰς ἓνα τούτων εὐρέθη κεράφησαν ἀγγεῖον μελανὸν χωρητικότητος ἡμισείας πίντας ἀγγλικῆς, φέρον δὲ πλησίον τοῦ στομίου ἐπιγραφὴν ἀρχαίκοις γράμμασιν **FEMIKOTVLION**. Τοῦτο κατέχει Ἄγγλος τις ἀξιωματικὸς Breston, ὅστις, πέμψας περιγραφὴν καὶ σχέδιον τοῦ ἀγγείου τούτου εἰς τὸ Βρετανικὸν Μουσεῖον, ἔλαβεν ἀπάντησιν ὅτι αὐτὸ εἶνε λίαν σπουδαῖον, καθότι θέλει δώσῃ μέγα φῶς ὡς πρὸς τὰ ἀρχαῖα μέτρα καὶ χωρητικότητος.

Νομίσματα τῶν Κυθέρων σπανίως ἀπαντῶνται, μόνον δύο σώζονται εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ ἐν Κερκύρᾳ διατρίβοντος Ἄγγλου Woodhouse. — Ἐσχάτως εὐρέθη δακτυλιόλιθος λευκοῦ χρώματος διαφανὲς φέρων ἐπιγραφὴν

ΘΕΩΤ
ΑΡΒΕ.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΒΔΟΜΑΣ

ΤΩΝ

ΣΙΝΩΝ.

—ο—

Οἱ Σῖναι ἢ Κινέζοι ἔχουσι καὶ αὐτοί, εἰ καὶ μὴ χριστιανοί, μεγάλην ἐβδομάδα, ἀλλὰ δεκαήμερον. Ἐορτάζουσι δὲ αὐτὴν τὸν Ἰούνιον μῆνα.

Ἡ πρώτη ἡμέρα ὀνομάζεται Καυτ-υάτ, ἡ ἡμέρα τῶν πτηνῶν, διότι κατὰ ταύτην ἀναμνησθεῖται εἰς πάντας ὅτι τὰ πτηνὰ χρησιμεύουσιν εἰς τροφήν τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν καταλύουσι δὲ κρέας τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καὶ πολλοὶ μάλιστα εὐλαβέστεροι ἀπέχουσι παντὸς βρώματος. Κρύπτουσι δὲ μετὰ μεγίστης ἐπιμελείας τὰ σαρώματα καὶ τοὺς κώδωνάς των ὡς ἀπαίσια.

Ἡ δευτέρα ὀνομάζεται Κου-υάτ, ἡ ἡμέρα τῶν σκύλων.

Οἱ Σῖναι τιμῶσι τοσοῦτον τοὺς σκύλους, ὥστ' ἔχουσιν ἐπίτηδες λεπτοουργοὺς διὰ νὰ κατασκευάζωσι τὰ νεκρικὰ φέρετά των. Πιστεύουσιν ὅτι ἐν τῶν

ζῶων τούτων ἔσωσεν ἀπὸ τὸν θάνατον ἓνα τῶν σκυῶν τῆς Κίνας καταφαγὼν τὸν δολοφόνον. Καὶ ὁμως εἶναι τόσῳ ἀσυνεπεῖς ὥστε τρώγουσι τοὺς σκύλους.

Ἡ τρίτη ὀνομάζεται Τσεν-υάτ, ἡ ἡμέρα τῶν χοίρων, καὶ ὁμοιάζει τὴν προλαβοῦσαν, διότι ἐν αὐτῇ τελεῖται ἡ μνήμη ἑνὸς τῶν ζῶων τούτων σῶσαντος ἀπὸ πυρκαϊᾶν πολὺ τιμὸν χειρόγραφον. Ὅθεν ἀπέχουσι τὴν ἡμέραν ἐκείνην τοῦ χοιρίου κρέατος, ἐνῷ ἄλλοτε αὐτὸ ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον στοιχεῖον τοῦ γεύματός των. Ἐπειδὴ δὲ ὁ λόγος περὶ χειρογράφου, ἄς ἀναφέρωμεν καὶ ἄλλον μῦθον σινικὸν περὶ τινος πίθηκος ἀνακαλύψαντος χειρόγραφόν τι σχεδὸν ἐφθαρμένον, ἐκ τοῦ ὁποῦ δισχυρίζονται οἱ Σῖναι ὅτι ἐξήγαγεν ὁ πρῶτος εὐρωπαῖος ὅστις ἶδεν αὐτὸ τὰ εἰκοσιτέσσαρα γράμματα τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ἀλφαβήτου. Πολλοὶ τῶν Σινῶν πιστεύουσιν ὅτι οἱ πίθηκες δύνανται νὰ λαλήσωσιν ὡς οἱ ἄνθρωποι, ἀλλ' ὅτι δὲν θέλουσιν.

Ὅσάκις τὰ βρέφη προσβάλλονται ἀπὸ τὴν νόσον τῆς εὐλογίας, οἱ γονεῖς στέλλουσι χοῖρον εἰς τὸν πλησιέστερον ναὸν ὅπου τρέφεται μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας μέχρι θανάτου.

Ἡ τετάρτη ἡμέρα ὀνομάζεται Ἰαογκ-υατ, ἡ ἡμέρα τῶν ἀρνίων, εἶναι δὲ ἀφιερωμένη εἰς τὸν Πυν-Κυον-Βέγγαν, ποιμένα ζήσαντα πτωχὸν, λάχανα μὲν τρώγοντα, καὶ ἐνδυμα φέροντα ἐκ φλοιοῦ δένδρων, ἀλλὰ διδάξαντα πῶς νὰ γίνεται χρῆσις τοῦ ἐρίου τῶν ἀρνίων. Τὰ ἀναθήματα τοῦ Θεοῦ τούτου σύγκεινται ἐκ καρπῶν, λαχάνων, οἴνου καὶ ζαχαρικῶν.

Ἡ πέμπτη ὀνομάζεται Νευ-υάτ, ἡ ἡμέρα τῶν δαμάλεων. Ἐν τῶν ζῶων τούτων εἶχε γαλουχίαν βρέφος οὗ τινος οἱ γονεῖς εἶχον ἀποθάνει, τὸ ὁποῖον ἡλικιωθὲν ἔγεινε μανδάρινος, καὶ ἀνῆγειρε ναὸν εἰς τὴν τροφὴν του. Πολλοὶ ἀπέχουσιν ὀλοτελῶς τοῦ κρέατος τῶν βοῶν, καὶ ἄλλοι, γινόμενοι τεσσαρακονταεῖς, παύουσι τοῦ νὰ τρώωσι τοιοῦτο διὰ νὰ μὴ κολασθῶσιν. Ἐνταῦθα ἄς ἐνθυμηθῶμεν ὅτι οἱ Σῖναι δὲν φέρουσι μύστακας εἰμὴ ἀπὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν καὶ ἀνωτέρω, καὶ γένειον ἀπὸ πεντήκοντα.

Ἡ ἕκτη ὀνομάζεται Μα-υάτ, ἡ ἡμέρα τῶν ἵππων. Ἡ ἑορτὴ αὕτη ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην τοῦ λαοῦ τὴν ὠφέλειαν τοῦ τετραπόδου τούτου.

Ἡ ἑβδόμη, καλουμένη, Ἰεν-υάτ, εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὸν Πον-τσὸ, διδάξαντα εἰς τοὺς Σῖνας νὰ τρέφονται με ὀρύζιον, σῖτον καὶ κρέας. Τὰ ἀναθήματα τοῦ ναοῦ του σύγκεινται ἐκ λαχανικῶν, οἴνου καὶ ὕδατος.

Εἰς αὐτὸν ἐπίσης ἀνήκει καὶ ἡ ὀγδόη ἡμέρα ἥτις καλεῖται Κο-υάτ, ἡ ἡμέρα τῶν δημητριακῶν καρπῶν, διότι αὐτὸς πρῶτος ἐδίδαξε νὰ τρέφονται ἐξ αὐτῶν.

Αὐτὸς ἐορτάζεται καὶ τὴν ἐννάτην, καὶ ὅστις θέλει νὰ εὐτυχίσῃ πρέπει νὰ τῷ ἀναθέσῃ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὀνομαζομένην Μο-υάτ, (ἡμέρα λίου) προσφοράς.

Ὁ Πον-Τσὸ, ἐνὶ λόγῳ, εἶναι ὁ προστάτης τῶν πλειστῶν ἐφευρέσεων. Ἄνευ αὐτοῦ οἱ Σῖναι ἤθελον ἄγνοεῖ καὶ τοὺς ἐρεβίνθους καὶ τοὺς κυάμους διὸ εἰς αὐτὸν εἶναι ἀφιερωμένη καὶ ἡ δεκάτη ἡμέρα, Ἰο-νοῖ

καλουμένη, (ἡμέρα κυάμων καὶ ἐρεβίνθων). Λέγεται δὲ ὅτι ἔζησεν ὅσον καὶ ὁ Μαθουτάλας, καὶ ὅτι εἶχε τὴν σοφίαν τοῦ Σολομῶντος.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

—*—

ΚΡΟΚΟΔΕΙΔΙΟΙ. Ὁ Βολταῖρος, ὁμιλῶν περὶ τοῦ Ἡροδότου, εἶπεν· «ὁ πατὴρ οὗτος τῆς ἱστορίας ὅστις ἐπλασε τόσους μύθους». — «Ce père de l'histoire qui nous a fait tant de contes».

Ἡ ἰδέα αὕτη περὶ τῆς ῥοπῆς τοῦ Ἡροδότου πρὸς τὸ ψεῦδος ἐπεκράτησεν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας· ἀλλ' αἱ ἐπιστημονικώτεροι ἔρευναι τῆς ΙΗ' καὶ ΙΘ' ἐκατονταετηρίδος, ἀπέδειξαν ὅτι ὁ πατὴρ ἐκεῖνος τῆς ἱστορίας ἔγραψε μετὰ παρατηρήσεις ἀκριβεῖς καὶ θαθείας.

Ἀλλὰ καὶ ὁ K. Geoffroy-Saint-Hilaire, φυσιολόγος Γάλλος, ἀνέλαβε νὰ δικαιολογήσῃ τὸν Ἡρόδοτον, καὶ ν' ἀποδείξῃ κούφους τοὺς οὕτω ἐπιπολαίως καταδικάσαντας αὐτόν.

Ὁ Ἡρόδοτος λέγει, παραδείγματος χάριν, ὅτι ὁ κροκόδειλος «πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν θνητῶν ἐξ ἐλαχίστου μέγιστον γίνετα», ὅτι ἔχει τὴν κάτω γνάθον ἀκίνητον, ὅτι προσάγει τὴν ἄνω τῇ κάτω, ὅτι μόνον μετὰ τῶν θηρίων δὲν ἔχει γλῶσσαν καὶ τὰ τοιαῦτα.

Λέγει προσέτι ὅτι ὁ κροκόδειλος, αὐξανόμενος, γίνετα εἰς ἑπτακαίδεκα πῆχας καὶ μέζων ἔτι, καὶ ὅτι ἐξέρχεται ἀπὸ ὧν ὅχι ποτὲ μεγαλῆτερον ὧν χηνός. Βεβαίως δὲ συγχρόνως ὅτι, ὅταν ἐκβαλῇ ἐκ τοῦ ὕδατος εἰς τὴν γῆν, ἀνοίγων τὸ στόμα τὸ ὅποιον εἶχε γενεῖ μεστὸν ἐδελλῶν ἐνῷ ἦτο ἐντὸς ἐκείνου, ἐπιτρέπει εἰς μικρόν τι πτηνόν, τροχίλον καλούμενον, νὰ εἰσδῇ εἰς αὐτό, καὶ νὰ καταπίνῃ τὰς ἐδέλλας· καὶ ὅχι μόνον δὲν τὸ βλάπτει, ἀλλὰ καὶ ἡδετα ὡφελούμενος. (*)

Ὁ σοφὸς Γάλλος οὗ-τινος ἐμνημονεύσαμεν τὸ ὄνομα ἶδεν ὅλα ταῦτα ἰδίως ὀφθαλμοῖς· προστίθησι δὲ μόνον ὅτι ὁ κροκόδειλος ἔχει μὲν γλῶσσαν, ἀλλ' εἶναι τοσοῦτ' ἐρριχτεῖα, ὥστε οὐδὲ νὰ ἐγγίσῃ δι' αὐτῆς δύναται τὰς ἐν τῷ λάρυγγί του ἐδέλλας (**).

ΜΕΛΕΑΓΡΙΔΕΣ ΙΝΔΙΚΑΙ. Ἡ ἀνατροφή τῶν κατοικιδίων ζῶων εἶναι πάντῃ ἀτελής παρ' ἡμῖν. Εἰς τὴν δυτικὴν ὁμως Εὐρώπην, καὶ τὰ τετράποδα καὶ αἱ ὄρνεις ὑποβάλλονται εἰς πεφροντισμένην ἀγωγὴν, τῆς ὁποίας ὁ σκοπὸς εἶναι διττός. α.) νὰ κατασταθῶσιν αὐτὰ εὐρωστότερα καὶ ἐπομένως παραγωγὰ

πλειοτέρου εἰσοδήματος εἰς τὸν κτηνοτρόφον, καὶ β.) νὰ ἀναδειχθῇ τὸ κρέας αὐτῶν καὶ λιπαρότερον καὶ γλυκύτερον. Καὶ μὴ νομίσωμεν ὅτι τὸ τελευταῖον τοῦτο προσὸν ὠφελεῖ μόνον τοὺς γαστριμαργούς· ἐξ ἐναντίας εἰσάγει οἰκονομίαν καὶ εἰς τῶν πολυτάγων αὐτῶν τὸ βαλάντιον. καθόσον τὸ λιπαρὸν καὶ εὐχυμον κρέας χορτάζει ταχύτερον τὸν τρώγοντα.

Ἐν τῶν ζῶων τούτων, οὗ-τινος πρὸ τινων ἐτῶν γίνετα μεγίστη χρῆσις παρ' ἡμῖν εἶναι καὶ ἡ Ἰνδικὴ Μελεαγρίς· αὕτη ἀντικατέστησε πολλὰ τοῦ ἄλλοτε κλασικὸν ἀρνίον. Σπανίως προσκαλεῖται εἰς γεῦμα χωρὶς νὰ σὲ παρουσιάσῃ καὶ κοῦρκον ἢ γάλλον ἐψητόν· ἀλλὰ καὶ σπανίως ἢ γεῦσις του ἡδύ-νει τὸν οὐρανίσκον σου.

Ἡ ἀνατροφή τῶν νεοσσῶν τῶν μελεαγρίδων, εἶναι ἴσως, μετὰ τῶν ὅλων τῶν κατοικιδίων, ἡ μᾶλλον δύσκολος· διότι ἡ ἐποχὴ τῆς ἀναβλαστῆσεως τοῦ ἐρυθροῦ λόφου αὐτῶν εἶναι εἰς ἄκρον κρίσιμος. Πολλὰκις ἀποθνήσκουσι κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην καὶ τὰ δύο τρίτα τοῦ ἀριθμοῦ τὸν ὅποιον ἔχεις εἰς τὴν αὐλήν σου.

Ἡ βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας Βικτωρία, ἥτις ἔχει πλουσιώτατον ὀρνιθοτροφεῖον παρὰ τὸν ὀροσφιλεῖς ὑποστατικὸν τοῦ συζύγου της, εὖρεν ἐσχάτως μέθοδον τοῦ νὰ ἐλαττώσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν θυμάτων τὰ ὁποῖα ἀφῆρπαζε προῶς ὁ θάνατος κατὰ Ἰούνιον καὶ Ἰούλιον. Ἀφοῦ ἐξήντησε πρὸς τοῦτο πάντα γνωστὸν τρόπον, δούσα ἐπὶ ματαίῳ εἰς τοὺς νεοσσούς καὶ πετροσέλινον, καὶ κνήδας ἀνακάνθους καὶ ἄλλα τοιαῦτα, μετεχειρίσθη ἐπὶ τέλους κρόμμου φέροντα καὶ τὸν χιτῶνα καὶ τὸν κορμὸν των. Ἐκτοτε ὁ θάνατος ἔπαυσε σχεδὸν ὅλως διόλου.

Ὁ τρόπος αὐτὸς, μεταφερθεὶς ἀμέσως καὶ εἰς Γαλλίαν, εὐδοκίμησεν ἐπίσης, ἀλλ' ὅπως οὖν διαβῆναι μισθεῖς ὑπὸ τῶν ὀρνιθοτρόφων· διότι πρὸς τὰ κρόμμου, προσθέτουσι καὶ ἴσιν δόσιν ἄρτου βεβερεγμένου, καὶ ὧν πεπηγμένων, τὰ ὁποῖα, κατακερματίζοντες δίδουσιν εἰς τὰς μελεαγρίδας.

Ἡ τροφή αὕτη ἀρέσκει εἰς ἄκρον εἰς τὰς ὀρνίθας ταύτας· καὶ πρῶτον μὲν καταβροχθίζουσι τὰ λευκὰ μέρη τοῦ βολβοῦ, δεύτερον δὲ τὸν κορμὸν, μετὰ ταῦτα τὰ ὠά, καὶ ἐπὶ τέλους τὸν ἄρτον, καὶ τοῦτον διότι μετέσχε τῆς ὁσμῆς τῶν κρομμύων τὰ ὁποῖα ὑπεραγαπᾷ.

Τὸν τρόπον τοῦτον, δοκιμασθέντα καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν Γαλλίᾳ, συνιστῶμεν θερμῶς εἰς τοὺς ὀρνιθοτρόφους τῆς Ἑλλάδος.

Αἰετὰ λακτοφόρα. Ὁ Ἀριστοτέλης ὁμιλεῖ περὶ τινος αἰγὸς ἄρρενος ζῶντος ἐν τῇ νήσῳ Δήλῳ, ὅστις ἔχων δύο μαστοὺς, ἀγάλα ἡμέλει τοσοῦτον ὥστε γίνεσθαι τροφαλίδας, ἢ ἡ τυρία μικρά. Προστίθησι δὲ ὅτι ὁ παρὰδοξος οὗτος αἰετὶς γεννήσας υἱὸν μετέδωκε πρὸς αὐτὸν τὸ γαλακτοποιητικὸν τοῦτο προτέρημα. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἐθεωρήθη παρὰ τοῦ χρησμοῦ ὡς προσημαίνον ἐπὶκτησιν ἢ αὐξήσιν χρημάτων. (*)

(*) Ἡρόδ. Βιβλ. Β'. Κεφ. 68.

(**) Περὶ κροκοδείλου ἀνάγνωθι καὶ τὰ ἐν τῷ Φυλλ. ΚΓ' τῆς Πανδώρας Σελ. 355-356. γραφέντα.

(*) Ἀριστοτ. περὶ ζῶων ἱστορ. Βιβλ. Γ'. Κεφ. 20.

Ἀλλὰ παρὰ τοὺς αἶγας παρατηρήθησαν καὶ ἄλλα ζῶα ἄρρενα γαλοκτοφόρα. Ὁ Martin Schuring ἐν τῷ περὶ Συλλήμολογίας συγγράμματί του, καὶ ὁ Haller ἐν τοῖς Φυσιολογικοῖς αὐτοῦ Στοιχείοις, ἀναφέρουσι παραδείγματα τοιούτα, βεβαιωθέντα μετὰ παρατηρήσεις γενομένης τὴν 15. 17. καὶ 18. ἑκατονταετηρίδα, ἀναγόμενα εἰς κύνας, γαλαῖς, ταύρους καὶ κριοὺς ἄρρενας.

Ὁ Ἀριστοτέλης βεβαιοῖ προσέτι, ὅτι ἀκαὶ ἐν τοῖς ἀνδράσι μεθ' ἧδην ἐνίοις ἐκθλίβεται ὀλίγον γάλα, καὶ ὅτι ἀλμερόμενοί τινες ἐκφέρουσι καὶ πολὺ. (**)

Τὸ περίεργον τοῦτο ἐπικυροῦσι καὶ οἱ νεώτεροι, ὅτε Schuring, καὶ ὁ Haller, καὶ ὁ Schacher, προσεπιφέροντες μάλιστα καὶ πολλὰ παραδείγματα. Ὁ K. Humboldt ἐν τῇ Περιγησίᾳ αὐτοῦ κατὰ τὰς ἰσημερινὰς χώρας ὁμιλεῖ περὶ ἀνδρὸς τινος ὅστις, ὅχι μόνον ἦτο γαλοκτοφόρος, ἀλλὰ καὶ γάλα ἱκανὸν ἔχων ἐγαλοῦχεν πέντε ὁλοκλήρους μῆνας τὸ τέκνον του. Ἡ εὐπιστία καὶ ἡ φαντασία περιηγητῶν τινων, καθολικεύσασα τὰ παραδείγματα ταῦτα, διέδωκεν ὅτι ἐν Βρασιλίᾳ καὶ ἐν τισὶ χώραις τῆς Ἀφρικῆς, τὰ βρέφη γαλοκτοφροῦνται ὑπὸ ἀνδρῶν καὶ ὅχι ὑπὸ γυναικῶν.

Τοιοῦτος τράγος γαλοκτοφόρος ὑπῆρχε τὸ 1845 καὶ ἐν τῷ κτηνοτροφίῳ τῆς Γαλλίας. ἦτο δὲ εἰς ἄκρον μεγαλόσωμος καὶ ἀκέρατος, καὶ ἔζησεν ἐν τῷ καταστήματι ἐκείνῳ πέντε ἔτη. Καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα οἱ δύο ὀγκωδέστατοι μαστοὶ του περιεῖχον ἀδικόπως γάλα, ἀφρονώτερον μὲν τὸ ἔαρ καὶ τὸ θέρος, πυκνότερον δὲ τὸν χειμῶνα. Ἐγένετο δὲ πολλὰκις πατήρ. Καὶ ποτε ἀποθανούσης τῆς μητρὸς ἐνὸς τῶν ἐρφίων του, αὐτὸς ἐγαλοῦχεν τὸ ὄρφανον.

Η ΜΗΤΗΡ.

Ἀσέλῃνος, ζοφώδης νύξ! στενάξουν τὰ στοιχεῖα.
Ὁ πλημμυρῆσας ποταμὸς ἀφρίζων ἀναβράζει.
Τὴν γῆν νὰ κρύψῃ σύμπασαν τὸ ὕδωρ πλησιάζει.
ὦ! θάψμα ἐλεεινόν! ὦ! ἔποψις ἀγρία!

Τὰ θέμεθλα σαλεύονται οἰκίαι καταπίπτουν.
Οὐδεὶς φραγμὸς ἀντίκειται εἰς ῥεῦμα καταβαίνον.

(**) Αὐτόθι. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην (Βιβλ. Α'. Κεφ. 12) εἰς ὅλους τοὺς ἄρρενας «ἐγγίνεται γάλα» ἀλλὰ δὲν ἐξεργάζεται διότι «πικρὴ ἡ σὰρξ τοῖς ἄρρεσι, ταῖς δὲ γυναιξὶ σομφή, καὶ πύρων μεστή».

Κραυγαὶ φευγόντων ἀντηχοῦν καὶ θοῇνοι πνιγομένων,
Καὶ ζῶα δένδρα καὶ νεκροὶ τὰ ὕδατα καλύπτουν.

Πλὴν μόνη ἀδιάφορος οὐτ' ὧτα, οὐτ' αἰσθήσεις,
Ἡ μήτηρ ἔχει· ἀπαθὴς δὲν φεύγει· δὲν κινεῖται.
Ἄ! τὸ ἀθῶον τέκνον τῆς νεκρὸν ἐμπρός της κεῖται,
Καὶ πέριξ τῆς γῆ ἔρημος ἡ θορυβοῦσα φύσις.

Τὸ ῥεῦμα αὐξάνει· ὀδυρμοὶ πληροῦσι τὸν αἶρα.
Πλὴν οἱ κλαυθμοὶ δὲν παύουσι καὶ θοῇνοι τῆς ἀθλίας.
Τῆς φθοροφόρου ταραχῆς, τῆς λύσσης τῆς ἀγρίας,
Ἡ ταραχὴ τοῦ στήθους τῆς πολὺ ἀγριωτέρας.

Ὡς φεύγοντα φαντάσματα διώκει ὁ βορέας
Γιγαντιαία τμήματα διαφανῶν κρυστάλλων
Τὸ κύμα, πᾶν ἐμπόδιον, πᾶν γῶμα ὑπερβάλλον,
Ἰψοῦται, εἰς τὴν κλαίουσαν νὰ δώσῃ θλίψεις νέας.

Πλὴν τολμηρὸν πλοῖάριον προβάλλει νὰ τὴν σώσῃ.
Βραχίων ὁδηγεῖ αὐτὸ ἀράτος καὶ θύος.
«Λαθεῖ ὅ,τι πολῦτιμον,» ἠκούσθη αἰφνιδίως,
«Καὶ σπεῦσον πρὶν τὰ ὕδατα εἰσέτι ἀναθῶσι.»

Εἰς τὴν φωνὴν ἡ δυστυχὴς ἠγέρθη ἐκ χιλίων
Καρδιοφθόρων σκέψεων καὶ στοχασμῶν βαθέων.
Τὸ βλέμμα περιέστρεψε ψυχρὸν καὶ ἀγκυρῶν.
Ἡ μοῖρα καταστρεπτικὴ, ὁ θάνατος πλησίον!

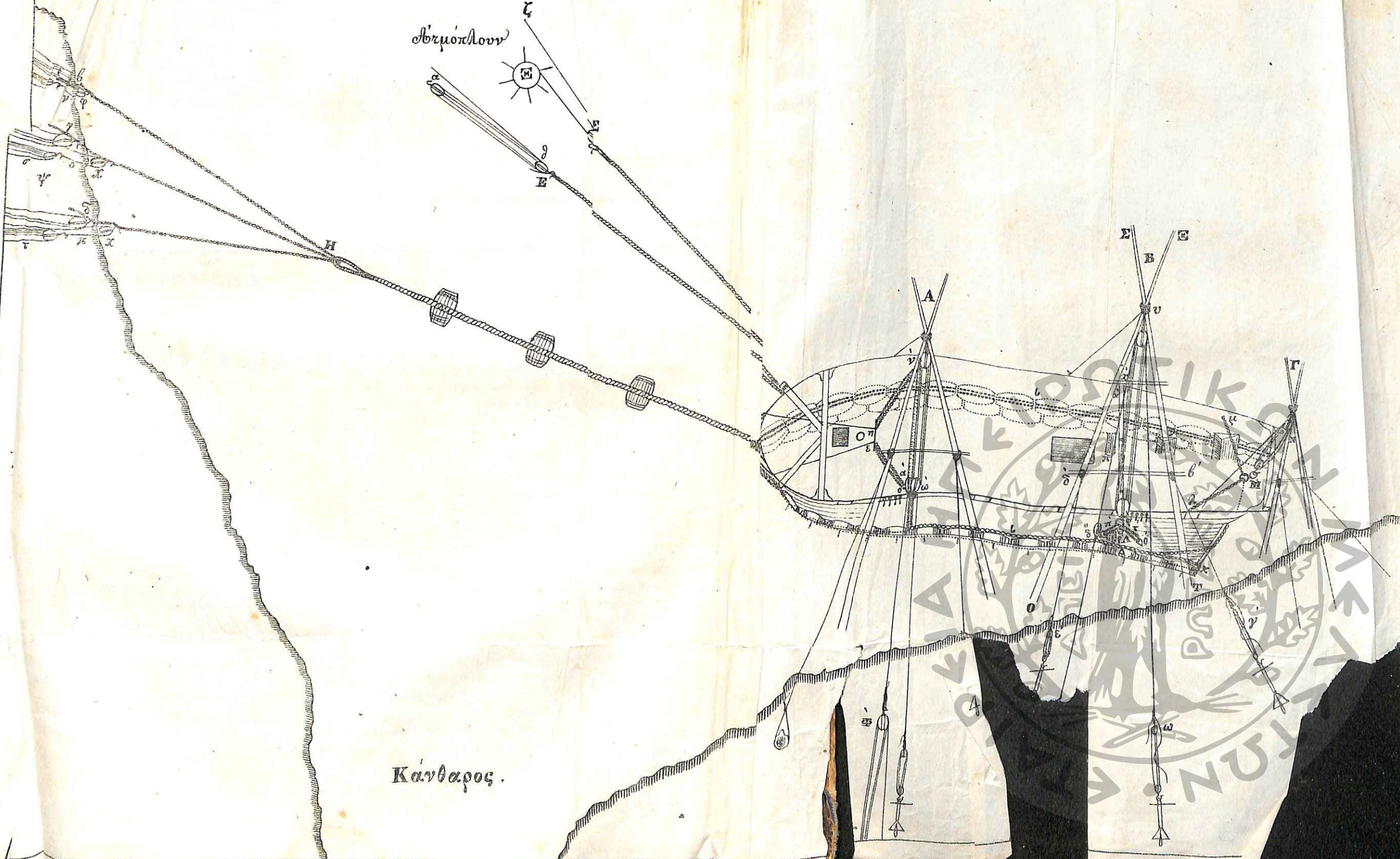
Ἀθιμονοῦς ἀπανταχοῦ ζητεῖ τοὺς θησαυροὺς τῆς.
Πλὴν δὲν εὗρίσκ' ἡδύσματα, ἀδάμαντας, χρυσίον.
Ἡ ὄρασίς της ἀσθενὴς ἐκ τῶν πολλῶν δακρύων,
Ἐκ τῆς ἀμετροῦ θλίψεως ἐσάλευσεν ὁ νοῦς της.

«Ἐλθε» καὶ πάλιν ἔκραξε φωνὴ ἀπὸ τοῦ πλοίου.
«Πᾶσα στιγμή πολῦτιμος, ἐλθε καὶ μὴ βραδύνης.»
Καὶ πάλιν περιβλέψαντες οἱ ὀφθαλμοὶ ἐκείνης
Ἀπήντησαν τὸ λείψανον τοῦ πελιόγου παιδίου.

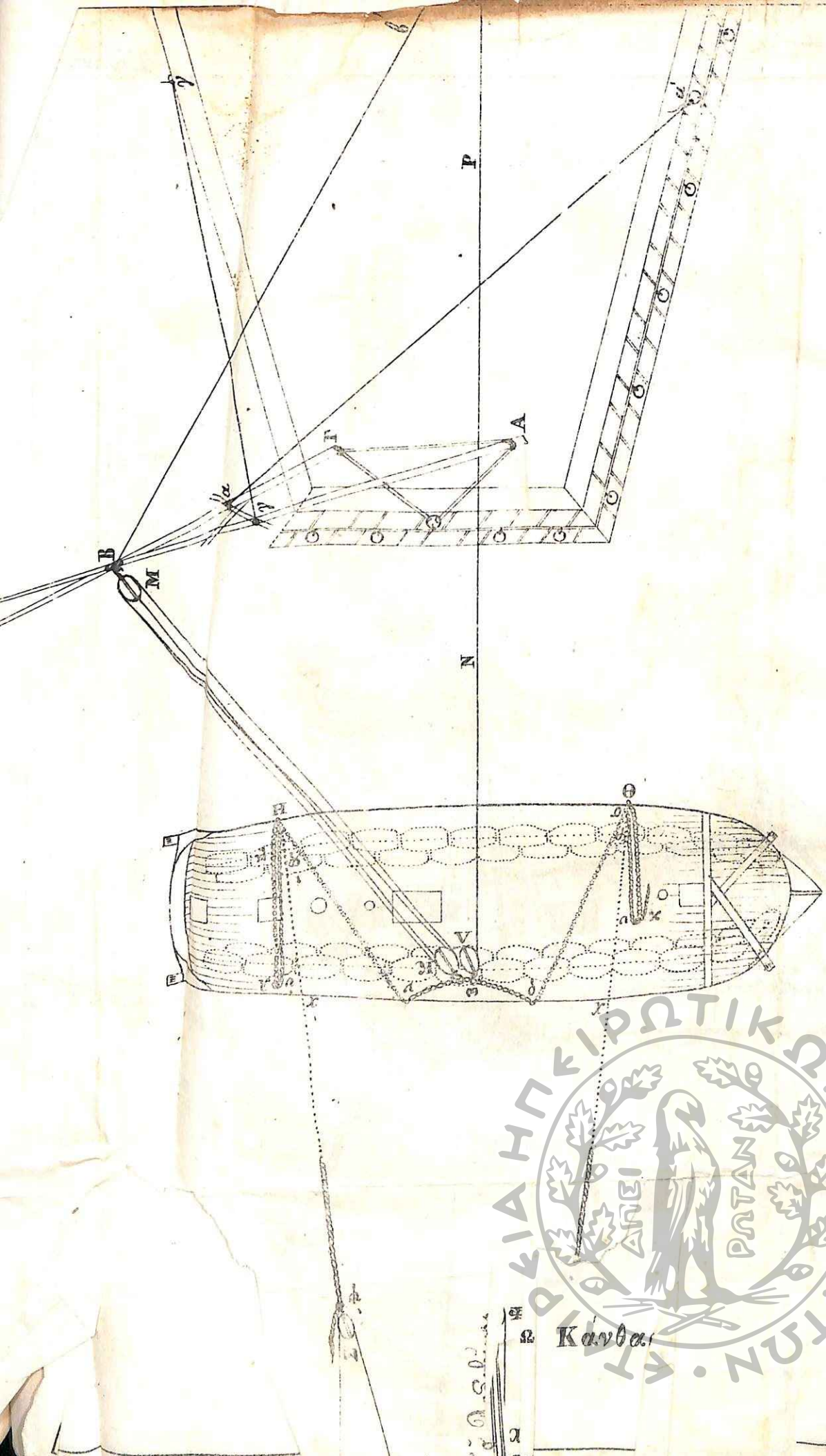
«ὦ! δυστυχία! ὦ ἔκραξαν τὰ χεῖλη τῆς ἀθλίας»
«Ἰδοὺ, ἰδοὺ ὁ θησαυρὸς· αὐτὸν ἐξήτουν μόνον.»
Τὸ τέκνον τῆς ἐπέρασα ἐπὶ τῶν βραχιόνων
Ἐρρίψθ' εἰς τὸ πλοῖάριον μετὰ γέλωτα μανίας.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΤΑΚΟΤΖΗΝΟΣ.

Ἀνμόπλον

Κάνθαρος.

Καθαρά